

PODPIS ZAUFANY
MARIAN ADRIAN

Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym

Wnioskodawca:
Marian Borkowski

Do:
Biuro Kontroli i Audytu
Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Al. J. Ch. Szucha 23, 00-580 Warszawa
petycje.skargi.wnioski@msz.gov.pl
AE:PL-48513-20251-FIHGG-25

**Petycja w sprawie uchwały
dotyczącej dodania specjalnego komentarza/deklaracji/rewizji
do Konwencji Praw Dziecka wobec innych Państw-Stron
do Komitetu Praw Dziecka (CRC)
oraz
o stanowisko w sprawie
Wczesnych i Przymusowych Małżeństw, Małżeństw Dzieci
oraz Szkodliwych Tradycyjnych Praktyk
wobec małżeństw cywilnych, małżeństw wyznaniowych/religijnych
bez skutków cywilnych, małżeństw konkordatowych
na terenie Rzeczypospolitej Polski**

Szanowny Panie Ministrze!

Na podstawie art. 63 Konstytucji Rzeczypospolitej Polski
i Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (Dz.U.2018.870)
Zgodnie z klauzulą RODO, proszę o nie umieszczanie danych teleadresowych,
wyrażam zgodę na publikację imieniem i nazwiskiem.

Zwracam się uprzejmą prośbą o podjęcie uchwały
dotyczącej dodania specjalnego komentarza/deklaracji/rewizji
do Konwencji Praw Dziecka wobec innych Państw-Stron
do Komitetu Praw Dziecka (CRC),
na identycznych zasadach jak z poprzednim komentarzem
Rzeczypospolitej Polski z dnia 28 września 2005 r.
- wówczas dotyczącego Państwa-Strony Somalia zawartej w niniejszej Konwencji
Źródło: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4

Zgodnie ze wzorem treści zawartym poniżej:

UCHWAŁA:

Niniejszym wprowadza się komentarz – deklarację do Konwencji Praw Dziecka, do Komitetu Praw Dziecka (CRC) zgodnie ze wzorem:

„ (2026)

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej uważnie zbadał zastrzeżenia/deklaracje zgłoszone przez następujące Państwa-Strony niniejszej Konwencji:

Stolica Apostolska

Zgodnie z przystąpieniem Stolicy Apostolskiej na Forum Politycznego Wysokiego Szczebla wobec Celów Zrównoważonego Rozwoju, w tym także CEL 5, wobec Konwencji Praw Dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r., zwanej dalej Konwencją, dotyczące artykułów 1 i 2.

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej uważa, że zgodnie z Definicją Dziecka:

Stolica Apostolska jako Państwo-Strona powinna zmienić swoje przepisy, aby usunąć wszystkie wyjątki, które zezwalają na zawarcie małżeństwa przez osoby poniżej 18 roku życia, a także przyjąć jednolitą zasadę produktywnego zaangażowania w celu promowania prawdziwej równości mężczyzn i kobiet, a także inicjatywy w walce o położenie kresu przemocy wobec dzieci – w tym małżeństw dzieci.

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej proponuje niniejszą treść legislacyjną:

Kan. 1083 par.1 Nie może zawrzeć ważnego małżeństwa osoba małoletnia przed ukończeniem osiemnastego roku życia.

Kan. 1083 par.2 uchyła się

”

UZASADNIENIE: „Stolica Apostolska potwierdziła na spotkaniu Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) swoje zaangażowanie na rzecz dialogu i produktywnego zaangażowania w celu promowania prawdziwej równości mężczyzn i kobiet.”

<https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2022-07/holy-see-osce-equality-democratic-society-women-men.html>

Uzasadnienie uchwały:

Zgodnie ze stanowiskiem Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na rzecz Spotkania na wysokim szczeblu Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych z okazji dwudziestej piątej rocznicy Międzynarodowego Dnia Eliminacji Przemocy wobec Kobiet (Nowy Jork, 25 listopada 2024) jakim jest oświadczenie Ambasadora Krzysztofa Szczerskiego, Stałego Przedstawiciela RP przy Organizacji Narodów Zjednoczonych:

„Polska przyłącza się do oświadczenia Unii Europejskiej i pragnie dodać następujące informacje w swoim imieniu.

(....)

Na całym świecie jedna na trzy kobiety doświadcza przemocy fizycznej lub seksualnej w ciągu swojego życia. Te drastyczne liczby jasno pokazują: osiągnięcie równości płci nie jest jedynie ambicją – jest pilną koniecznością. Polska jest w pełni zaangażowana w wykorzenienie wszelkich form przemocy wobec kobiet i dziewcząt.

(...)

Kryminalizowaliśmy okaleczanie żeńskich narządów płciowych oraz Wczesnych i Przymusowych Małżeństw, Małżeństw Dzieci, rozszerzyliśmy definicję przemocy domowej o przemoc ekonomiczną, psychologiczną i cybernetyczną oraz zdefiniowaliśmy gwałt jako wszelkie zachowania seksualne bez zgody.

(...)

Po raz pierwszy w historii Polski mamy członka Rady Ministrów, którego wyłącznym zadaniem jest zapobieganie i zwalczanie wszelkich form przemocy, dyskryminacji, uprzedzeń i nienawiści. To coś więcej niż zmiana strukturalna. To sygnał, że Polska stawia równość płci i ochronę kobiet i dziewcząt w centrum naszego zarządzania.”

Wzywam wszystkich chrześcijan i katolików, którzy szanują wartości chrześcijańskie, którzy będą uczestniczyli na Światowych Dniach Młodzieży 2027 odbywających się w Seulu, do wypowiedzenia się w sprawie położenia kresu przemocy dziecięcej, jakimi są małżeństwa dzieci, „Wczesne i Przymusowe Małżeństwa, Małżeństwa Dzieci”.

Wzywam do Zakończenia Małżeństw Dzieci w Watykanie, do zmiany prawa kanonicznego Kanon 1083: 18 lat dla mężczyzn i 18 lat dla kobiet! Bez żadnych wyjątków!
Dla każdego dziecka! Szanujmy dzieciństwo!

I call on all Christians and Catholics who respect Christian values, who will participate in World Youth Day 2027 in Seoul, to speak out to end child abuse, such as child marriage, "Child, Early and Forced Marriage."

I call for an end to child marriage in the Vatican, for a change in canon law, Canon Law 1083: 18 years old for men and 18 years old for women!
without any exceptions!
For every child! Let's respect childhood!

저는 기독교적 가치를 존중하는 모든 그리스도인과 가톨릭 신자들에게 호소합니다.
2027년 서울에서 열리는 세계청년의 날에 참가할 사람은 누구인가요
아동 결혼과 같은 아동 학대를 근절하기 위해 목소리를 내다,
"아동, 조혼 및 강제 결혼"
나는 바티칸 내 아동 결혼의 종식과 교회법 개정을 촉구한다.
교회법 1083조: 남자는 18세, 여자는 18세!
예외 없이!
모든 아이들을 위해! 아이들의 어린 시절을 존중합시다!

**Apel o stanowisko w sprawie
Wczesnych i Przymusowych Małżeństw, Małżeństw Dzieci
oraz Szkodliwych Tradycyjnych Praktyk
wobec małżeństw cywilnych, małżeństw wyznaniowych/religijnych
bez skutków cywilnych, małżeństw konkordatowych
na terenie Rzeczypospolitej Polski**

Szanowny Panie Ministrze

Pragnę podkreślić, że legislacje Minimalnego wieku małżeńskiego w latach 40 i 50 XX wieku, (Dekret Małżeński, Kodeks Rodzinny) nie wyrażały zróżnicowania prawnego wobec kobiet i mężczyzn, a także wiek pełnoletności się nie zmienił i od zawsze wynosił 18 lat wobec kobiet i mężczyzn – więc Polska od zawsze uznawała Równość Płci w swych pierwotnych legislacjach.

Pragnę także podkreślić, że to władze socjalkomunistyczne PRL doprowadziły do zniszczenia legislacyjnego jakim było podniesienie wieku mężczyzn do 21 lat, tylko ze względu na pobór wojskowy – nie było nigdy uzasadnione tym, że jest potrzeba aby kobieta szybciej wychodziła za mąż.

Dla władzy PRL było to zmuszanie mężczyzn do „zabijania” dla Państwa Polskiego, aniżeli ochrony małżeństwa i rodziny.

Polski Kościół Katolicki w roku 1983 r. zastosował identyczną klauzulę w swojej Instrukcji, nie zastanawiając się, że w ten sposób dopuścił się naruszenia poszanowania do rodziny i małżeństwa.

Od zawsze wiek pełnoletności kobiet i mężczyzn jest 18 lat, więc zgodnie z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka art.16.

Socjalkomunistyczne Państwo Polskie PRL i Polski Kościół Katolicki dopuścili się do braku poszanowania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka na terenie Rzeczypospolitej Polski.

W momencie uchwalenia 1997/1998 III Konstytucji Rzeczypospolitej Polski przez parlamentarzystów zaczęto kwestionować konsekwencje wobec Powszechnego Wiek Emerytalnego i Minimalnego Wiek Małżeńskiego. Jednakże uznaje się, że celowo zostały zatarte skutki wobec nie podejmowanie decyzji co do istotnych zmian w działaniach legislacyjnych.

Zgodnie ze stanowiskiem obywatelskim: nie istnieje żadne „ratio legis”, a powoływanie się przez Komisję Petycji Senatu, zgodnie z pismem Biuro Analiz i Petycji BAP.DPK.133.142.2025 GK Cytuje się:

„Ta różnica historycznie wynikała z tradycyjnych ról społecznych i biologicznych:

- *kobieta mogła zostać matką wcześniej niż mężczyzna,*
- *uznawano, że kobieta szybciej dojrzewa emocjonalnie i społecznie,*
- *zapis był motywowany ochroną dziecka i legalizacją rodziny w przypadku ciąży.”*

staje się nieprawdziwe i wątpliwe merytorycznie, niniejsze przesłanki nie istniały przy rozpatrywaniu przez Senat RP petycji obywatelskiej P10-07/20, w tym P9-01/15.

5

Przemoc dziecięca jakim są Wczesne i Przymusowe Małżeństwa, Małżeństwa Dzieci w tym także Szkodliwe Tradycyjne Praktyki tworzą bariery dla wszystkich dzieci, osób poniżej 18 roku życia, także wobec chłopców i mężczyzn, a tym bardziej wobec dziewcząt i kobiet.

To nie jest żadne „uprzywilejowanie kobiet”, to nie jest żaden „przywilej kobiet!”, gdyby tak było, to istniałyby tylko małżeństwa samych kobiet, czyli kobiety małoletniej z kobietą pełnoletnią, a także kobiety małoletniej z kobietą małoletnią..

Zgodnie z treścią art. 18, art. 32, art. 33, art. 72, art. 87 i art. 91 Konstytucji Rzeczypospolitej Polski poniżej przedstawia się piktogramy związku kobiety i mężczyzny, w której istnieje przemoc dziecięca wobec Wczesnych i Przymusowych Małżeństw, Małżeństw Dzieci, Szkodliwych Tradycyjnych Praktyk, - w których może wystąpić ciąża, jak i silna więź uczuciowa, ustawodawca dopuścił się gwałtu na dzieciach różnicując ich prawa:

	KOBIETA (DZIECKO – Osoba poniżej 18 r.ż) I MĘŻCZYŻNA (Osoba powyżej 18 r.ż.) <u>APROBATA ?</u> USTAWODAWCA ZEZWALA NA ZAWARCIE MAŁŻEŃSTWA ZE WZGLĘDU NA CIĄŻĘ, SILNĄ WIĘŹ UCZUCIOWĄ ITP.
	KOBIETA (Osoba powyżej 18 r.ż.) I MĘŻCZYŻNA (DZIECKO – Osoba poniżej 18 r.ż.) <u>ZAKAZ ?</u> USTAWODAWCA NIE ZEZWALA NA ZAWARCIE MAŁŻEŃSTWA ZE WZGLĘDU NA CIĄŻĘ, SILNĄ WIĘŹ UCZUCIOWĄ ITP.
	KOBIETA (DZIECKO – Osoba poniżej 18 r.ż) I MĘŻCZYŻNA (DZIECKO – Osoba poniżej 18 r.ż.) <u>ZAKAZ ?</u> USTAWODAWCA NIE ZEZWALA NA ZAWARCIE MAŁŻEŃSTWA ZE WZGLĘDU NA CIĄŻĘ, SILNĄ WIĘŹ UCZUCIOWĄ ITP.

UNICEF informuje następująco:

„Małżeństwo dzieci oznacza każde formalne małżeństwo lub nieformalny związek między dzieckiem poniżej 18 roku życia a osobą dorosłą lub innym dzieckiem.”

Także to dotyczy uznania ojcostwa i macierzyństwa w wieku poniżej 18 roku życia!

BŁĘDY KOMISJI PETYCJI – SENAT RP – Posiedzenie 61 z dnia 09.12.2025

Zgodnie z wypowiedziami z posiedzenia Komisji Petycji (61. z dnia 9.12.2025) Kancelarii Senatu RP

Niniejsze stanowisko Komisji Petycji uznaje się za bezzasadne i wbrew opiniom wyrażania stwierdzeń wobec małoletnich dziewcząt, dziewczynek, że „nikt ich nie chce” stanowi brak szacunku w poszanowaniu bycia dzieckiem.

Pierwszorzędnym powinna być ochrona rodzicielska - nie jest nią możliwość do zawierania małżeństw przez nieletnich, nawet jeśli jest to zgoda sądu/rodziców.

Prawdziwe wsparcie dla rodzin, które muszą brać odpowiedzialność za małoletnią kobietę (dziewczynkę) i małoletniego mężczyznę (chłopca).

Małżeństwo małoletnich/nieletnich/niepełnoletnich nie jest i nigdy nie będzie rozwiązaniem systemowym, które rozwiązuje problemy, to szkodzi społeczeństwu Rzeczypospolitej Polski, a także wszystkim dzieciom, także dzieciom na świecie, szkodzi to także osobom dorosłym, szkodzi to kobietom, i szkodzi to mężczyznom.

Usprawiedliwianie wyższości/nіższości płci prowadzi do akceptowalnej przemocy, w której dzieci doświadczają przemocy wtórnej, także przemocy rówieśniczej.

Dzieci doświadczają różnych aktów przemocy, dyskryminacji ze względu na płeć i ze względu na wiek

(zgodnie z treścią art. 2 Konwencji Praw Dziecka),

ponieważ z jednej strony wykazują swoją dojrzałość/odpowiedzialność ale także i naiwność, stoją w przepaści poczucia bezradności, nadwrażliwości bądź niewrażliwości na skutki życia..

NIEPRAWIDŁOWOŚCI KOMISJI PETYCJI (61 z dnia 09.12.2025) KANCELARII SENATU RP

DOTYCZĄCE PISMA BAP.DPK.133.142.2025 GK wobec przytaczania legislacji pozostałych państw:

Niniejszym informuje się, że w 2025 roku następujące Państwa takie jak:

AUSTRIA <https://www.theinternational.at/austria-bans-marriage-under-18-between-cousins/>

PORTUGALIA

<https://www.girlsnotbrides.org/articles/portugal-raises-minimum-legal-age-for-marriage-to-18-years-old-without-exceptions/>

WYSPY SALOMONA <https://chrzescijanin.pl/wyspy-salomona-chca-podniesc-minimalny-wiek-zawarcia-malzenstwa-do-18-lat/>

KOLUMBIA

<https://www.girlsnotbrides.org/articles/colombian-senate-approves-comprehensive-law-to-prohibit-child-marriage-and-early-unions-cmeu/>

BURKINA FASO <https://www.girlsnotbrides.org/articles/burkina-faso-raises-the-legal-age-for-marriage-to-18-years-old/>

GRENADA <https://www.girlsnotbrides.org/articles/grenada-raises-minimum-legal-marriage-age-to-18/>

BOLIWIA <https://www.girlsnotbrides.org/articles/bolivia-approves-raising-the-minimum-legal-marriage-age-to-18/>

KUWEJT <https://www.girlsnotbrides.org/articles/kuwait-raises-minimum-legal-age-for-marriage-to-18-years-old/>

CAŁKOWICIE ZLIKWIDOWAŁY WYJĄTKI ZAWIERANIA MAŁŻEŃSTW PONIŻEJ 18 ROKU ŻYCIA!

Ponadto **SZKOCJA** podobnie podnosi minimalny wiek zawarcia związku małżeńskiego do poziomu 18 lat bez wyjątków zgodnie z Królestwem Wielkiej Brytanii – Anglii i Walii.

Szanowny Panie Ministrze

Proszę o stanowisko wobec zasadności udzielania małżeństw dzieciom, małżeństw osobom małoletnim na terenie Państwa Polskiego Rzeczypospolitej Polski i Polskiego Kościoła Katolickiego wobec małżeństw cywilnych, małżeństw wyznaniowych/religijnych, małżeństw konkordatowych!:

Nagłę podkreślić, że zgodnie treścią pisma powiązania prawa cywilnego z prawem kościelnym przez ks. Adama Kaźmierskiego „Przeszkoda braku do zawarcia małżeństwa Kan. 1083 KPK” z 2015 roku przez Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu str. 177

cytuje się

„W przeciwieństwie do niepełnoletnich kobiet, mężczyźni, którzy nie ukończyli 18 roku życia mogą zawrzeć małżeństwo w Kościele katolickim tylko w sytuacjach bardzo wyjątkowych.

„Udzielona zgoda koniecznie powinna być łączna z udzieleniem zezwolenia wyłącznie na asystowanie przy zawieraniu małżeństwa bez skutków cywilnych, dlatego gdyż polskie prawo rodzinne nie przewiduje możliwości zawarcia małżeństwa przez mężczyznę, który nie ukończył jeszcze 18 roku życia”

Proszę o katolickie wyjaśnienie co to są te bardzo wyjątkowe sytuacje

– wobec niepełnoletnich mężczyzn i niepełnoletnich kobiet – osób małoletnich?

Formularz 15 „Prośba o dyspensę od wieku i zezwolenie na asystowanie przy małżeństwie zawierany przez osobę małoletnią”

Formularz 15a „Zgoda Rodziców na zawarcie małżeństwa kanonicznego przez osobę małoletnią (tj. do 18 roku życia)”

Dlaczego co innego się wskazuje, a co innego się stosuje pomiędzy Państwami-Stronami Rzeczypospolitej Polski i Stolicy Apostolskiej?

Zgodnie z treścią:

„Gdy byłem dzieckiem, mówiłem jak dziecko, czułem jak dziecko, myślałem jak dziecko. Kiedy zaś stałem się mężem, wyzbyłem się tego, co dziecięce.”

1 list do Koryntian, rozdział 13 werset 11

Co dla Szanownego Pana Prezydenta znaczy o wyzbywaniu się tego co dziecięce?

Czym jest Dziecko i dzieciństwo? – jeśli jest to każda osoba poniżej 18 roku życia bez względu na płeć.

Czy zawieranie małżeństw dzieci, zw. dalej „Wczesnych i Przymusowych Małżeństw, Małżeństw Dzieci” to wyzbycie się tego co dziecięce?

Szanowny Panie Ministrze

Jakie są stosunki dyplomatyczne Stolicy Apostolskiej względem przemocy dzieci na terenie Rzeczypospolitej Polski, wobec nadużyć seksualnych osób duchownych, którzy ukrywają się przed polskim wymiarem sprawiedliwości?

Czy aby na pewno Stolica Apostolska wymierza karę za nadużycia seksualne z VI Dekalogu?

PONIŻEJ PRZEDSTAWIA SIĘ PRAWO KARNE WATYKANU

Ustawa NR 8: Normy uzupełniające dotyczące spraw prawa karnego z 11 lipca 2013 roku
PAPIESKA KOMISJA DS. PAŃSTWA MIASTA WATYKAŃSKIEGO
Rozdział 2: Przestępstwa wobec dzieci

Artykuł 4: Dla celów prawa karnego:

a) „małoletni” oznacza każdą osobę poniżej osiemnastego roku życia;

Artykuł 8

(Czynności seksualne z udziałem dzieci)

1. O ile nie stanowi to przestępstwa poważniejszego, kto dopuszcza się czynności seksualnych z małoletnim poniżej czternastego roku życia, podlega karze pozbawienia wolności od pięciu do dziesięciu lat oraz grzywnie od 10 000 do 100 000 euro.
2. O ile nie stanowi to przestępstwa poważniejszego, kara ulega zaostreniu, jeżeli przestępstwo popełnia wstępny, rodzic, opiekun lub inna osoba, której małoletni jest powierzony ze względów opieki, wychowania, edukacji, nadzoru lub kurateli, albo osoba, która z jednym z nich pozostaje we wspólnym pożyciu.
3. Jeżeli małoletni ukończył czternaście lat, ale nie ukończył szesnastu, kara ulega zmniejszeniu.
4. Jeżeli małoletni ukończył szesnaście lat, kara określona w ust. 1 ulega zmniejszeniu o jedną czwartą.
5. W przypadkach przewidzianych w ust. 3 i 4 przestępstwo nie występuje, jeżeli czynności seksualne mają miejsce w związku małżeńskim.

Niniejszy ustęp 5, Artykułu 8 bezpośrednio odwołuje się do kanonu 1083 par. 1

„(...) Kiedy zaś stałem się mężem, wyzbyłem się tego, co dziecięce.”

Czy Pismo Św. akceptuje małżeństwa dzieci i wyzbywania się tego co dziecięce, aby chronić oprawców seksualnych, predatorów seksualnych, a także akcentuje, że upełnoletnienie dziecka umożliwia mu do czynności seksualnych z inną osobą (przeważnie z dużo starszą osobą) jako „sferę sacrum”?

Czy Watykan jest pełny świadomy konsekwencji swoich działań wobec Praw Dziecka? przemocy dziecięcej?

Uzasadnienie problemu:

Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich XXXIV (2024), nr 37, s. 75-121,

KARTA PRAW RODZINY STOLICY APOSTOLSKIEJ

A PRAWO RODZINNE WSPÓŁCZESNYCH PAŃSTW EUROPEJSKICH

Dr Paweł J. Jaros, Ministerstwo Sprawiedliwości, Polska

„6.5. Państwa, w których granica zgody wynosi 18 lat

Watykan

Granica ta jest obniżona do 14 lat dla kobiet i 16 dla mężczyzn,

gdy chodzi o współżycie z małżonkiem.

Przechodząc do omówienia zagadnienia wieku dla legalnie wyrażonej zgody na współżycie seksualne, należy stwierdzić, że na obszarze Europy nie występuje jednolita granica wiekowa. Najwięcej państw (dwadzieścia jeden) granicę taką ustanawia na poziomie 16 lat. Najmniej zaś na poziomie 17 lat (Cypr i Irlandia) oraz na poziomie 18 lat (Turcja i Watykan).

Polska wraz z dziesięcioma innymi krajami opowiedziała się za wiekiem 15 lat.

Pozostałe państwa europejskie w liczbie piętnastu zawarły w swoim ustawodawstwie granicę 14 lat. Wobec powyższego należy stwierdzić, że taka sytuacja

świadczy o dużej rozbieżności między wiekiem pełnoletności określonym

w art. 1 KPD jako górnej granicy dzieciństwa, a wiekiem od którego ustawodawcy

zezwalają na wyrażenie legalnej zgody na współżycie seksualne.

Tylko dwa państwa – Turcja i Watykan (i to ze znaczącymi wyjątkami) –

Granice tę przewidziały na poziomie 18 lat.”

„Gdy byłem dzieckiem, mówiłem jak dziecko, czułem jak dziecko, myślałem jak dziecko.

Kiedy zaś stałem się mężem, wyzbyłem się tego, co dziecięce.”

1 list do Koryntian, rozdział 13 werset 11

PRZEMILCZANA PRZEMOC DZIECIĘCA

Czy wyjątek jakim jest małżeństwo osób małoletnich

zw. dalej „Wczesnych i Przymusowych Małżeństw, Małżeństw Dzieci”

i „Szkodliwych Tradycyjnych Praktyk” w Kościele Katolickim

pozwala na usprawiedliwianie przemocy dziecięcej we współżyciu seksualnym z nimi?

Co się dzieje gdy dorosły człowiek (małżonek) ma dziecko z dzieckiem (dzieciący małżonek)

i być może jest nim osoba duchowna, lub osobą duchowną dyspensuje się do stanu świeckiego?

Zgodnie z treścią artykułu z 2015 roku HUFFPOST

Tytuł artykułu

Papież Franciszek powinien pomóc w zakończeniu małżeństw dzieci

https://www.huffpost.com/entry/pope-francis-should-help_b_8173096

”

Zakończenie małżeństw dzieci prawdopodobnie nie jest wysoko na liście priorytetów papieża, ale powinno. Papież Franciszek zajął zdecydowane stanowisko w sprawie handlu ludźmi w celach seksualnych i innych form niewolnictwa, ale zachował względne milczenie na temat jednej z najpowszechniejszych form niewolnictwa: małżeństw dzieci.

(...)

Od kilku stuleci Kościół katolicki oficjalnie sankcjonuje małżeństwa dzieci. Przed 1917 rokiem dzieci, które osiągnęły dojrzałość płciową, mogły zawierać małżeństwa, zazwyczaj w wieku 14 lat dla chłopców i 12 lat dla dziewcząt. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku podniósł minimalny wiek zawarcia małżeństwa do 16 lat dla chłopców i 14 lat dla dziewcząt, a Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, który nadal obowiązuje, utrzymuje te ograniczenia wiekowe.

Jak zauważa Catholic Online i inne głosy katolickie, nadszedł czas, aby Kościół katolicki „skupił się na złu małżeństw dzieci”. Małżeństwa dzieci, praktykowane w wielu częściach rozwijającego się świata, są bowiem w praktyce formą niewolnictwa. Kiedy młode dziewczynki, niektóre nawet w wieku 8 lat, są sprzedawane przez rodziców za mąż, w praktyce tracą wolność.

(...)

W wielu częściach rozwijającego się świata przywódcy katoliccy aktywnie działają na rzecz położenia kresu praktyce małżeństw dzieci. Postrzegają ją jako zło, którym jest.

Czas, aby papież Franciszek również to uczynił.”

Załączniki:

- Spotkanie na wysokim szczeblu Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych z okazji dwudziestej piątej rocznicy Międzynarodowego Dnia Eliminacji Przemocy wobec Kobiet „High-level meeting of the United Nations General Assembly to mark the twenty-fifth anniversary of the International Day for the Elimination of Violence against Women”
Statement by Ambassador Krzysztof Szczerski, Permanent Representative of Poland to the United Nations New York, 25 November 2024
- tłumaczenie obywatelskie

- Prawo Karne Watykanu „LAW N. VIII: SUPPLEMENTARY NORMS ON CRIMINAL LAW MATTERS (11 July 2013) THE PONTIFICAL COMMISSION FOR THE VATICAN CITY STATE”

- Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich XXXIV (2024), nr 37, s. 75-121
KARTA PRAW RODZINY STOLICY APOSTOLSKIEJ A PRAWO RODZINNE WSPÓŁCZESNYCH
Dr Paweł J. Jaros, Ministerstwo Sprawiedliwości, Polska

- Odpowiedź z dnia 27 listopada 2024 na petycję
„Petycja - zrównanie wieku uprawniającego do zawarcia małżeństwa”
(z dnia 30 października 2024 r.) Ministerstwa Sprawiedliwości, Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich

- Uchwała Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego z dnia 17 września 2025 r.
w sprawie zaopiniowania projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw

Załączniki stanowią integralną całość niniejszej ponumerowanej petycji.

REPUBLIC OF POLAND
PERMANENT MISSION TO THE UNITED NATIONS

750 THIRD AVENUE, NEW YORK, NY 10017

TEL. (646) 690-6060

Check against delivery

***High-level meeting of the United Nations General Assembly
to mark the twenty-fifth anniversary of the International
Day for the Elimination of Violence against Women***

**Statement by Ambassador Krzysztof Szczerski,
Permanent Representative of Poland to the United Nations**

New York, 25 November 2024

[Signature]

13

Mister President,

Poland aligns itself with the statement of the European Union and wishes to add the following in its national capacity.

Today marks 25 years since the establishment of the International Day for the Elimination of Violence Against Women – a day inspired by the courage and sacrifice of the Mirabal sisters.

Their legacy reminds us that violence is not inevitable; it is preventable.

Yet, violence against women and girls persists as a shadow pandemic – one of the most pervasive and devastating human rights violations of our time.

Globally, one in three women experiences physical or sexual violence in her lifetime.

These stark numbers make it clear: achieving gender equality is not merely aspirational – it is an urgent necessity.

Poland is fully committed to eradicating all forms of violence against women and girls.

Our National Action Program for Equal Treatment (2022–2030) and the National Action Plan against Trafficking in Human Beings (2022–2024) are designed to ensure that gender equality permeates every area of life – from education to employment, healthcare, and beyond.

In recent years, Poland has introduced some important legal reforms to advance the promotion and protection of women and girls' rights.

We criminalized female genital mutilation and child, early, and forced marriage, expanded the definition of domestic violence to include economic, psychological, and cyber abuse, and redefined rape as any non-consensual sexual conduct.

Starting in January 2025, this new definition of rape will ensure justice for survivors and full accountability for perpetrators.

Poland's commitment extends beyond legislative reform.

Following the 2023 elections, we established the position of Minister for Equality within our government.

For the first time in Poland's history, we have a member of the Council of Ministers solely dedicated to preventing and combating all forms of violence, discrimination, bias and hatred.

Bm

14

This is more than a structural change. It is a signal that Poland is putting gender equality and protection of women and girls at the heart of our governance.

Between 2022 and 2024, Poland has also doubled its budget for combatting domestic violence, re-enabled local authorities to access funding for anti-violence initiatives, and removed all legal barriers obstructing the full implementation of the Istanbul Convention.

This decision affirms our commitment to standing by international frameworks that protect women's rights.

Civil society remains central to Poland's approach, serving as a critical partner and driving force for progress.

Mister President,

As we approach the 30th anniversary of the Beijing Declaration and Platform for Action, Poland pledges action over rhetoric.

Let us replace impunity with accountability, silence with solidarity, and fear with freedom.

Every woman and every girl deserves to live a life of dignity, free from violence.

Thank you.

Ben

15

Tłumaczenie obywatelskie:

Panie Prezydencie,

Polska przyłącza się do oświadczenia Unii Europejskiej i pragnie dodać następujące informacje w swoim imieniu.

Dzisiaj mija 25 lat od ustanowienia Międzynarodowego Dnia Eliminacji Przemocy Wobec Kobiet – dnia zainspirowanego odwagą i poświęceniem sióstr Mirabal.

Ich dziedzictwo przypomina nam, że przemoc nie jest nieunikniona; można jej zapobiec.

A jednak przemoc wobec kobiet i dziewcząt utrzymuje się jako ukryta pandemia – jedno z najbardziej rozpowszechnionych i niszczycielskich naruszeń praw człowieka naszych czasów.

Na całym świecie jedna na trzy kobiety doświadcza przemocy fizycznej lub seksualnej w ciągu swojego życia. Te drastyczne liczby jasno pokazują: osiągnięcie równości płci nie jest jedynie ambicją – jest pilną koniecznością.

Polska jest w pełni zaangażowana w wykorzenienie wszelkich form przemocy wobec kobiet i dziewcząt.

Nasz Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania (2022–2030) i Krajowy Plan Działań przeciwko Handlowi Ludźmi (2022–2024) mają na celu zapewnienie, że równość płci będzie przenikać każdą dziedzinę życia – od edukacji po zatrudnienie, opiekę zdrowotną i nie tylko.

W ostatnich latach Polska wprowadziła kilka ważnych reform prawnych, aby promować i chronić prawa kobiet i dziewcząt.

Kryminalizowaliśmy okaleczanie żeńskich narządów płciowych oraz Wczesnych i Przymusowych Małżeństw, Małżeństw Dzieci, rozszerzyliśmy definicję przemocy domowej o przemoc ekonomiczną, psychologiczną i cybernetyczną oraz zdefiniowaliśmy gwałt jako wszelkie zachowania seksualne bez zgody.

Począwszy od stycznia 2025 r. ta nowa definicja gwałtu zapewni sprawiedliwość ofiarom i pełną odpowiedzialność sprawców.

Zaangażowanie Polski wykracza poza reformę legislacyjną.

Po wyborach w 2023 r. ustanowiliśmy stanowisko Ministra ds. Równości w naszym rządzie.

Po raz pierwszy w historii Polski mamy członka Rady Ministrów, którego wyłącznym zadaniem jest zapobieganie i zwalczanie wszelkich form przemocy, dyskryminacji, uprzedzeń i nienawiści.

To coś więcej niż zmiana strukturalna. To sygnał, że Polska stawia równość płci i ochronę kobiet i dziewcząt w centrum naszego zarządzania.

W latach 2022–2024 Polska podwoiła również swój budżet na walkę z przemocą domową, ponownie umożliwiła władzom lokalnym dostęp do finansowania inicjatyw antyprzemocowych i usunęła wszystkie bariery prawne utrudniające pełne wdrożenie Konwencji Stambulskiej.

Ta decyzja potwierdza nasze zaangażowanie w przestrzeganie międzynarodowych ram, które chronią prawa kobiet.

Społeczeństwo obywatelskie pozostaje centralnym elementem podejścia Polski, pełniąc rolę kluczowego partnera i siły napędowej postępu.

Panie Prezydencie,

W miarę jak zbliżamy się do 30. rocznicy Deklaracji Pekinńskiej i Platformy Działania, Polska obiecuje działanie zamiast retoryki.

Zastąpmy bezkarność odpowiedzialnością, milczenie solidarnością, a strach wolnością.

Każda kobieta i każda dziewczyna zasługuje na godne życie, wolne od przemocy.

Dziękuję.

Burm

LAW N. VIII: SUPPLEMENTARY NORMS ON CRIMINAL LAW MATTERS

(11 July 2013)

THE PONTIFICAL COMMISSION FOR

THE VATICAN CITY STATE

- bearing in mind the *Fundamental Law of the Vatican City State* of 26 November 2000;
- bearing in mind the *Act on Sources of Law* of October 1, 2008, N. LXXI;
- bearing in mind the *Decree of the President of the Governorate* of 25 January 2012, N. CLIX, promulgating amendments and additions to Law of 30 December 2010, N. CXXVII, on the Prevention and Countering of the Laundering of the Proceeds of Criminal Activities and the Financing of Terrorism, confirmed by Law of 24 April 2012, N. CLXVI;

considering that

- pursuant to articles 7 of the *Act on the Sources of Law* of 1 October 2008, N. LXXI, the Italian Criminal Code received into the Vatican legal system by the Law of 7 June 1929, N. II, is currently in force in the Vatican City State;
- over the years, the Holy See, acting also in the name and on behalf of the Vatican City State, has ratified various international conventions that require the criminalization of various wrongful acts with a view to suppressing certain criminal activities;
- as a consequence of the development of crimes committed through legal persons, it is also appropriate to introduce a system setting forth the administrative liability of legal persons arising from crimes;

has promulgated the following

LAW

CHAPTER I

CRIMES AGAINST THE PERSON

Article 1

(Racial discrimination)

1. For the purposes of this article, "*racial discrimination*" means any distinction, exclusion, restriction or preference based on race, colour, descent, or national or ethnic origin which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise, on an equal footing, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural or any other field of public life.
2. Whoever commits one of the following acts:
 - a) dissemination of ideas based on racial superiority or hatred;
 - b) incites acts of racial discrimination;
 - c) executes or incites others commit, for racial or ethnic reasons, to acts of violence against any race or group of persons of a different color or ethnic origin;

Bow 17

- d) provides any form of support to activities directed toward racial discrimination, including by financing them;

is punished with five to ten years imprisonment.

3. Whoever constitutes, organizes or directs an organization intended to propagate ideas based on racial superiority or hatred or which promotes or incites racial discrimination, is punished with five to ten years imprisonment.
4. Whoever participates intentionally in such an organization, is punished, by the mere fact of his participation, with three to seven years imprisonment.
5. To the offence set forth in this article shall apply also the provisions of article 248, paragraphs 3, 5, 6 and 7 of the Criminal Code.

Article 2

(Trafficking in human beings)

1. Whoever traffics with a person in the conditions referred to in article 145 of the Criminal Code, and whoever, in order to commit the offence set forth in that article, induces him through deception or coerces, through violence, threat, abuse of power, or abuse of a situation of physical or mental vulnerability or need, or through the offer or conferral of money or other benefits to the person who has control over him, to enter, sojourn, or exit the territory of the State or to transfer within its territory, is punished with eight to twenty years imprisonment.
2. The penalty is increased by one-third to one-half if the acts referred to in paragraph 1 are committed against a minor, or if they are directed to the exploitation through prostitution or to inflict upon the victim the removal of organs.

Article 3

(Torture)

1. The public official having judicial, judicial police or law enforcement functions, as well as whoever performs in an official capacity a similar or analogous role, and whoever, under their instigation or with their consent or acquiescence, inflicts severe pain or suffering, whether physical or mental, to a person in order to obtain from him or a third person some information or a confession, or to punishing him for an act that he or a third person has committed, or is suspected of having committed, or to intimidate or coerce him or a third person, or for any other reason based on any kind discrimination, is punished with five to ten years imprisonment.
2. The penalty is increased by one-half if the offence results in serious injury or if it is committed against a minor. The penalty is doubled if the offence results in an injury of the utmost gravity.
3. If, as an unintended consequence of the offence, the victim dies, the penalty shall be of no less than fifteen years imprisonment.
4. The offence does not exist when the pain or suffering arises from, is inherent to, or is caused by legitimate measures or sanctions.

5. The offence is not justified by an order from a superior officer or a public authority, nor by a state of war or a threat of war, nor by internal political instability or any other exceptional circumstances.
6. No statement made under torture may be invoked or used as evidence in any proceedings, except against a person accused of torture, in order to prove that such a statement was made.

CHAPTER II

CRIMES AGAINST CHILDREN

Article 4

(Definitions)

For the purposes of the criminal law:

- a) "*minor*" means every human being below the age of eighteen years;
- b) "*sale of children*" means any act or transaction whereby a minor is transferred by any person or group of persons to another person or group of persons for remuneration or any other compensation;
- c) "*child prostitution*" means the use of a minor in sexual activities for remuneration or for any other form of compensation, either given or promised to the minor or to other person;
- d) "*child pornography*" means any representation, by whatever means, of a minor engaged in real or simulated explicit sexual activities as well as any representation of the sexual parts of a minor for primarily sexual purposes;

Article 5

(Sale of children)

1. Unless it constitutes a more serious offence, whoever sells, offers, procures, delivers or accepts, a minor for the purposes of:
 - a) exploiting the minor for sexual purposes;
 - b) engaging the minor in child prostitution;
 - c) transferring the minor's organs for profit;
 - d) employing the minor in forced labour;is punished with six to twelve years imprisonment and a fine from 15,000 to 150,000 euro.
2. Whoever, as an intermediary in the sale of a minor, improperly obtains consent for the adoption of a minor in violation of applicable international legal instruments on adoption is punished with three to six years imprisonment and a fine from 5,000 to 50,000 euro.

Article 6

(Child prostitution)

19

1. Whoever induces a minor into child prostitution as well as whoever manages, organizes, controls, abets or profits from child prostitution, is punished with six to twelve years imprisonment and a fine from 15,000 to 150,000 euro.
2. If the minor is under fourteen years of age, the penalty is increased.

Article 7

(Sexual violence against children)

1. Whoever coerces a minor, through violence, threats or an abuse of authority, to engage or endure sexual acts is punished with six to twelve years imprisonment and a fine from 15,000 to 150,000 euro.
2. If the minor is under fourteen years of age, the penalty is increased.

Article 8

(Sexual acts with children)

1. Unless it constitutes a more serious offence, whoever engages in sexual acts with a minor of less than fourteen years of age is punished with five to ten years imprisonment and a fine from 10,000 to 100,000 euro.
2. Unless it constitutes a more serious offence, the penalty is increased if the offence is committed by a ascendant, parent, guardian, or other person to whom the minor is entrusted for reasons of care, formation, education, supervision or custody, or by a person who cohabitates with one of them.
3. If the minor is over fourteen years of age but under sixteen, the penalty is reduced.
4. If the minor is over sixteen years of age, the penalty set forth in paragraph 1 is reduced by a fourth.
5. In the cases foreseen in paragraphs 3 and 4, the offence does not exist if the sexual acts take place within a marriage.

Article 9

(Ignorance of the age of the victim)

When the offences set forth in articles 5, 6, 7, 8 and 10, paragraph 1, are committed against a minor is under fourteen years of age, the guilty person may not invoke his ignorance of the age of the victim as a justifying factor.

Article 10

(Child pornography)

1. Whoever stages pornographic shows using a minor, produces child pornography, or recruits or induces a minor to take part in pornographic shows, is punished with six to twelve years imprisonment and a fine from 25,000 to 250,000 euro.

Behr

2. The same penalty applies to whoever trades in child pornography.
3. Whoever, outside the cases foreseen in the preceding paragraphs, distributes, disseminates, transmits, imports, exports, offers or sells child pornography, through any means, even electronically, as well as whoever possesses child pornography for those purposes or otherwise distributes or disseminates knowledge or information directed at grooming or exploiting minors for sexual purposes, is punished with one to five years imprisonment and a fine from 2,500 to 50,000 euro.
4. Whoever, outside the cases foreseen in the preceding paragraphs, offers or supplies others, even free of charge, child pornography, is punished with up to three years imprisonment and a fine from 1,500 to 15,000 euro.
5. In the cases foreseen in paragraphs 3 and 4, the penalty is increased if a considerable quantity of pornographic material is involved.
6. Unless it constitutes a more serious offence, whoever participates in an exhibition of child pornography, is punished with up to two years imprisonment and a fine of up to 10,000 euro.

Article 11

(Possession of child pornography)

1. Whoever, outside the cases foreseen in article 10, obtains or intentionally possesses child pornography, is punished with up to two years imprisonment and a fine from 1,500 to 10,000 euro.
2. The penalty is increased if a considerable quantity of pornographic material is involved.

Article 12

(Recruitment of children)

1. Unless it constitutes a more serious offence, whoever recruits, trains or uses a minor in a criminal group or in an armed group, is punished with three to six years imprisonment.
2. The penalty is increased if the minor is under fourteen years of age.

CHAPTER III

CRIMES AGAINST HUMANITY

Article 13

(Definitions)

For the purposes of this chapter:

- a) "*Attack directed against the civilian population*" means a course of conduct involving the commission of acts referred to in article 15 against the civilian population, pursuant to or in furtherance of a State or organizational policy to commit such attack;

- b) "*extermination*" means the intentional infliction of conditions of life calculated to bring about the destruction of part of a population;
- c) "*enslavement*" means the exercise of any or all of the powers attaching to the right of ownership over a person and includes the exercise of such power in the course of trafficking in persons, including in particular the trafficking in women and minors for the purpose of sexual exploitation;
- d) "*deportation or forcible transfer of population*" means forced displacement of the persons concerned by expulsion or other coercive acts from the area in which they are lawfully present, in the absence of the grounds admissible under international law;
- e) "*Persecution*" means the intentional and severe deprivation of fundamental rights contrary to international law by reason of the identity of the group or collectivity;
- f) "*apartheid*" means the acts referred to in article 1, paragraph 2, and article 15, letters a), b), c), d), e), f), g), h) and i), when committed in the context of an institutionalized regime of systematic oppression and domination by one racial group over any other racial group or groups and committed with the intention of maintaining that regime;
- g) "*Enforced disappearance of persons*" means the arrest, detention or abduction of persons by, or with the authorization, support or acquiescence of a State or a political organization, followed by a refusal to acknowledge that deprivation of freedom or to give information on the fate or whereabouts of those persons, with the intention of removing them from the protection of the law for a prolonged period of time.

Article 14

(*Genocide*)

Whoever, with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnic, racial or religious group, commits one of the following acts:

- a) kills members of the group;
- b) deliberately inflicts upon members of the group conditions of life such as to bring about the physical destruction of the group, in whole or in part;
- c) causes serious bodily or mental harm to members of the group;
- d) imposes measures intended to prevent births within the group;
- e) forcibly transfers minors of the group to another group.

is punished with thirty to thirty-five years imprisonment in the cases set forth in subparagraphs a) and b), and with no less than fifteen years imprisonment in the cases set forth in subparagraphs c), d) and e).

Article 15

(*Other crimes against humanity*)

22

Whoever, as part of a widespread or systematic attack directed against the civilian population, commits one of the following acts:

- a) murder;
- b) extermination;
- c) enslavement;
- d) deportation or forcible transfer of population;
- e) imprisonment or other severe deprivation of physical liberty in violation of fundamental rules of international law;
- f) torture;
- g) rape, sexual slavery, enforced prostitution, enforced sterilization, or any other form of sexual violence of equal gravity;
- h) persecution against any identifiable group or collectivity on political, racial, national, ethnic, cultural, religious, sex, or other grounds that are universally recognized as impermissible under international law;
- i) enforced disappearance of persons;
- j) apartheid;
- k) other inhumane acts designed to cause intentionally great suffering, or serious injury to body or to mental or physical health;

is punished with thirty to thirty-five years imprisonment in the cases set forth in subparagraphs a) and b), and with no less than fifteen years imprisonment in the cases set forth in subparagraphs c), d), e), f), g), h), i), j), and k).

CHAPTER IV

WAR CRIMES

Article 16

(Definitions)

For the purposes of this chapter:

- a) "*international armed conflict*" means a declared war or a conflict between two or more States, even if the state of war is not recognized by one of them; the cases of partial or total occupation of the territory of a State, even if the occupation meets with no armed resistance; and the cases in which a people is fighting against colonial domination, alien occupation or a racist regime in the exercise of its right of self-determination recognized by International law.

23

- b) "*non-international armed conflict*" means the armed conflict which take place in the territory of a State between its armed forces and dissident armed forces or other organized armed groups which, under responsible command, exercise such control over a part of territory as to enable them to carry out sustained and concerted military operations and to observe international humanitarian law, excluding however situations of internal disturbances and tensions, riots, isolated and sporadic acts of violence and other acts of a similar nature.
- c) "*protected person*" means a person taking no active part in the hostilities protected by the Geneva Convention including the civilians, religious and medical personnel, the members of armed forces who have laid down their arms and those placed *hors de combat* by sickness, wounds, detention, or any other cause;
- d) "*Geneva Conventions*" means the First Geneva Convention, for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, of 12 August 1949; the Second Geneva Convention, for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea, of 12 August 1949; the Third Geneva Convention, relative to the Treatment of Prisoners of War, of 12 August 1949; the Fourth Geneva Convention, relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, of 12 August 1949; the First Additional Protocol to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts, of 8 June 1977; and the Second Additional Protocol to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts, of 8 June 1977.

Article 17

(*War Crimes*)

Whoever, in the course of an armed conflict, whether of an international character or not, commits or orders someone to commit one of the following acts:

- a) intentionally directing attacks against the civilian population as such or against individual civilians not taking direct part in hostilities;
- b) intentionally directing attacks against civilian objects which are not military objectives including attacking or bombarding, by whatever means, towns, villages, dwellings or buildings which are undefended and which are not military objectives;
- c) pillaging a town or place, even when taken by assault;
- d) intentionally launching attacks in the knowledge that such attacks will cause incidental loss of life or injury to civilians or damage to civilian objects or widespread, long-term and severe damage to the natural environment which would be clearly excessive in relation to the concrete and direct overall military advantage anticipated;
- e) declaring that no quarter will be given;
- f) killing one or more protected persons;
- g) killing or wounding treacherously individuals belonging to the hostile nation or army;

Be in

24

- h) torturing, causing intentionally great suffering or serious injury to the body or health of one or more protected persons, including subjecting one or more protected persons to physical mutilation or to medical or scientific experiments of any kind which are neither justified by the medical, dental or hospital treatment of the person concerned nor carried out in his or her interest;
- i) committing outrages upon the personal dignity of a person by inflicting humiliating and degrading treatments, including rape or sexual slavery, enforced prostitution, enforced sterilization, or any other form of sexual violence also constituting a grave breach of the Geneva Conventions;
- j) taking one or more protected persons as hostages;
- k) ordering the displacement of the civilian population for reasons related to the conflict, unless the security of the civilians involved or imperative military reasons so demand, including the transfer, directly or indirectly, by the Occupying Power of parts of its own civilian population into the territory it occupies, or the deportation or transfer of all or parts of the population of the occupied territory within or outside this territory;
- l) deporting or transferring or confining unlawfully one or more protected persons;
- m) compelling one or more protected persons to serve in the armed forces of a hostile Power, including compelling the nationals of the hostile party to take part in the operations of war directed against their own country, even if they were in the belligerent's service before the commencement of the war;
- n) employing weapons, projectiles and material and methods of warfare which are of a nature to cause superfluous injury or unnecessary suffering or which are inherently indiscriminate, in violation of the international law of armed conflict, including bullets which expand or flatten easily in the human body, such as bullets with a hard envelope which does not entirely cover the core or is pierced with incisions, antipersonnel mines and cluster munitions.
- o) employing poison or poisoned weapons, asphyxiating, poisonous or other similar gases, biological weapons, and all analogous liquids, materials or devices;
- p) intentionally using starvation of civilians as a method of warfare by depriving them of objects indispensable to their survival, including by willfully impeding relief supplies as provided for under the Geneva Conventions;
- q) utilizing the presence of a civilian or other protected person to render certain points, areas or military forces immune from military operations;
- r) intentionally directing attacks against buildings dedicated to religion, education, art, science or charitable purposes, historic monuments, hospitals and places where the sick and wounded are collected, provided they are not military objectives;
- s) destroying or seizing the enemy's property unless such destruction or seizure are demanded by the necessities of war;

Bauer

25

- t) intentionally directing attacks against buildings, material, medical units and transport, and personnel using the distinctive emblems of the Geneva Conventions in conformity with international law, or that are being used in a humanitarian assistance or peacekeeping mission, in so far as they are entitled to the protection given to civilians or civilian objects under the international law of armed conflicts;
 - u) making improper use of a flag of truce, of the flag or of the military insignia and uniform of the enemy or of the United Nations, as well as of the distinctive emblems of the Geneva Conventions, resulting in death or serious personal injury;
 - v) conscripting or enlisting minors under the age of fifteen years into the national armed forces or using them to participate actively in hostilities;
 - w) willfully depriving a prisoner of war or other protected person of the rights of fair and regular trial including passing and executing sentences without a previous judgment pronounced by a regularly constituted court, affording all judicial guarantees which are generally recognized as indispensable;
 - x) declaring abolished, suspended or inadmissible in a court of law the rights and actions of the nationals of the hostile party;
- is punished with no less than twenty years imprisonment.

CHAPTER V

TERRORISM AND SUBVERSION

Article 18

(Definitions)

1. For the purposes of the criminal law:

- a) “*acts performed for terrorist purposes*” means those acts intended to cause death or serious bodily injury to civilians or to persons not taking active part in hostilities in cases of armed conflict, when the act, by its nature or context, is carried out with the intent to:
 - i. intimidate a population;
 - ii. compel the public authorities or an international organization to do or to abstain from doing any act;
- b) “*acts performed for subversive purposes*” means those acts intended to cause death or serious bodily injury to civilians or to persons not taking active part in the hostilities in a situation of armed conflict, when the purpose of such acts, by its nature or context, is to destabilize the fundamental political, constitutional, economic and social structure of a State or of an international organization;
- c) “*explosive or other lethal weapons or devices*” means:
 - i. any weapon or explosive or incendiary device, that is designed, or has the capability, to cause death, serious bodily injury or substantial material damage;

 26

- ii. any weapon or device that is designed, or has the capability, to cause death, serious bodily injury or substantial material damage through the release, dissemination or impact of toxic chemicals, biological agents or toxins or similar substances or of radiation or radioactive material;
 - d) "*military forces of a State*" means the armed forces that a State organizes, trains and equips under its internal law for the primary purpose of national defense or security as well as the persons acting in support of those armed forces who are under their formal command, control and responsibility;
 - e) "*armed forces during an armed conflict*" means the military forces of a State and dissident armed forces or other organized armed groups that take part in an international or a non-international armed conflict which, under responsible command, exercise such control over a part of the territory as to enable them to carry out sustained and concerted military operations and to observe international humanitarian law.
2. The terrorist or subversive purposes exist even when the violent acts are directed against another State, against an international institution or organization, or when they are committed in the territory of another State.
 3. The offence does not exist when the acts foreseen in this section are undertaken by armed forces during an armed conflict or by the military forces of a State in the exercise of their official duties, in accordance with international law.

Article 19

(Association for terrorist or subversive purposes)

1. Whoever promotes, creates, organizes, or directs a group that intends to commit acts for terrorist or subversive purposes, is punished with five to fifteen years imprisonment.
2. Whoever participates intentionally in the group, or actively participates in its criminal activities or in other activities of the group, or contributes to the group or to its activities in any way, directly or indirectly, even if through connected groups, in the knowledge that his participation or contribution aids the achievement of the criminal aims of the group, is punished, by the mere fact of his participation or contribution, with four to ten years imprisonment.
3. The provisions of article 248, paragraphs 3, 5, 6 and 7 shall apply to the offence set forth in this article.

Article 20

(Assistance to the members)

1. Unless it constitutes a more serious offence or participation in the offence as an accomplice or as an accessory after-the-fact, whoever provides refuge, food, shelter, transportation or means of communication to a person who forms part of a group referred to in article 19, is punished with three to six years imprisonment.

Behr

27
11

2. The penalty is increased if the assistance is provided for an extended period of time.

Article 21

(Recruitment and training for terrorist or subversive purposes)

1. Whoever recruits one or more persons to commit acts for terrorist or subversive purposes, or to sabotage essential public facilities or services, is punished with the penalty set forth in article 19, paragraph 1.
2. Whoever, outside the cases foreseen in article 19, trains or otherwise provides information on the preparation or use of an explosive or other lethal weapon or device, or on any other technique or method to commit acts for terrorist or subversive purposes, or to sabotage essential public facilities or services, is punished with three to ten years imprisonment. The same penalty applies to whoever receives the training.
3. If the person recruited or trained is a minor, the penalty is increased. Instead, in relation to the minor, if punishable, the penalty is reduced.

Article 22

(Attack for terrorist or subversive purposes)

1. Whoever endangers the life or health of one or more persons by committing an act for terrorist or subversive purposes, is punished with at least ten years imprisonment.
2. When the conduct foreseen in paragraph 1 causes:
 - a) the death of one or more persons, the guilty person is punished with no less than twenty-five years imprisonment.
 - b) serious or grave injury one or more persons, the guilty person is punished with at least fifteen years imprisonment.

Article 23

(Financing of terrorism)

1. Whoever, directly or indirectly, collects, provides, deposits or holds currency, funds or other assets, however obtained, with the intention that they should be used or in the knowledge that they are to be used, in full or in part, in order to:
 - a) commit one of the offences set forth in articles 19, 20, 21, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34 and 39 of this law;
 - b) commit or abet the commission of one or more acts for terrorist purposes;is punished, regardless of whether those funds or assets are used to commit or to attempt to commit those acts, with five to fifteen years imprisonment.
2. The offence exists whether the acts are directed to finance groups or whether they are directed to finance one or more natural persons.

28

3. The same penalty, reduced by a third, applies to whoever finances the subjects included in the list of those who threaten international peace and security approved to this end. The offence does not exist if the provision of funds or assets occurs in the course of an emergency humanitarian or charitable operation, and insofar as the goods provided are those strictly indispensable to fulfill of the basic needs of the beneficiaries.

Article 24

(Kidnapping for terrorist or subversive purposes)

1. Whoever performs the conduct set forth in article 146 of the Criminal Code for terrorist or subversive purposes, is punished with seven to fifteen years imprisonment and with a fine of no less than 25,000 euro.
2. To this offence apply, to the extent they are compatible, the provisions of article 146, paragraphs 4 and 5, of the Criminal Code.
3. The offence that is committed in order to coerce the State or the Holy See is punished in accordance with Vatican Law even if it is perfected or attempted abroad.

CHAPTER VI

CRIMES WITH EXPLOSIVE DEVICES

OR CONCERNING NUCLEAR MATERIALS

Article 25

(Definitions)

1. For the purposes of the criminal law:
 - a) "*place of public use*" means those parts of any building, land, street, waterway or other location that are accessible or open to members of the public, whether continuously, periodically or occasionally, for a commercial, business, cultural, historical, educational, religious, governmental, entertainment, recreational or similar use, that is so accessible or open to the public;
 - b) "*public or government facility*" means any permanent or temporary facility or conveyance that is used or occupied by representatives of a State, members of the government, the legislature or the judiciary or by officials or employees of a State or any other public authority or entity or by employees or officials of an intergovernmental organization, in connection with their official duties;
 - c) "*public transportation system*" means all facilities, conveyances and instrumentalities, whether publicly or privately owned, that are used in publicly available services for the transport of persons or cargo;
 - d) "*infrastructure facility*" means any publicly or privately owned facility providing services for the benefit of the public, such as water, sewage, energy, fuel or communications.

29

- e) “*nuclear material*” means plutonium, except that with isotopic concentration exceeding 80 per cent in plutonium-238; uranium enriched in the isotope 235 or 233; uranium containing the mixture of isotopes as occurring in nature other than in the form of ore or ore residue; as well as any material containing one or more of aforementioned isotopes.
2. The offence does not exist when the acts foreseen in this section are undertaken by armed forces during an armed conflict or by the military forces of a State in the exercise of their official duties, in accordance with international law.

Article 26

(Acts of terrorism or subversion with explosive devices)

Unless it constitutes a more serious offence, whoever performs an act for a terrorist or subversive purpose, directed to damage public or private movable or immovable goods, using explosives or other lethal weapons or devices, is punished with two to five years imprisonment and with a fine of no less than 15,000 euro.

Article 27

(Use of explosive devices)

1. Whoever delivers, places, discharges or detonates an explosive or other lethal device in, into or against a place of public use, a government facility, a public transportation system or an infrastructure facility:
- a) with the intent to cause death or serious bodily injury, is punished with no less than fifteen years imprisonment;
 - b) with the intent to cause extensive destruction of such place, facility or system, where such destruction results in or is likely to result in major economic loss, is punished with seven to twelve years imprisonment.
2. When the conduct foreseen in paragraph 1 causes:
- a) the death of one or more persons, the guilty person is punished with thirty to thirty-five years imprisonment.
 - b) serious or grave injury to one or more persons, the guilty person is punished with no less than twenty years imprisonment.
3. If the offence is committed for terrorist or subversive purposes, the penalty set forth in paragraph 1 is increased, and the penalty set forth in paragraph 2, subparagraph b), is replaced by the penalty of thirty to thirty-five years imprisonment.

Article 28

(Handling of nuclear materials)

Whoever, without lawful authority, receives, possesses, uses, transfers, alters, disposes or disperses nuclear material in such a manner that it causes or is likely to cause:

Bam

30

a) death or serious bodily injury to any person;

b) substantial damage to property;

is punished, in the case foreseen in subparagraph a), with no less than fifteen years imprisonment, and, in the case foreseen in subparagraph b), with seven to twelve years imprisonment.

Article 29

(Misappropriation of nuclear materials)

1. Whoever steals, subtracts or misappropriates nuclear materials is punished with four to ten years imprisonment.
2. Whoever fraudulently obtains nuclear materials through threats, force or other forms of intimidation, is punished with five to twelve years imprisonment.

Article 30

(Intimidation with nuclear material)

1. Whoever threatens to use nuclear materials to cause death or serious injury to any person or substantial property damage, is punished with four to ten years imprisonment.
2. Whoever commits the offence set forth in paragraph 1 to compel someone to do or to abstain from doing any act, is punished with five to twelve years imprisonment.
3. If the offence is committed to compel a State or an international organization, the penalty is increased.
4. The offence that is committed in order to compel the State or the Holy See, is punished in accordance with Vatican Law even if it is perfected or attempted abroad.

CHAPTER VII

CRIMES AGAINST THE SAFETY OF MARITIME NAVIGATION,

CIVIL AVIATION, AIRPORTS AND FIXED PLATFORMS

Article 31

(Definitions)

For the purposes of this article:

- a) "ship" means a vessel of any type whatsoever not permanently attached to the sea-bed, including dynamically supported craft, submersibles, and any other floating craft, but excluding warships, ships owned or operated by a State when used as a naval auxiliary or for customs or police purposes, and ships that have been withdrawn from navigation or laid up;

31

- b) "*aircraft in flight*" means any aircraft from the moment when all its external doors are closed following embarkation until the moment when any such door is opened for disembarkation; in case of a forced landing, the flight shall be deemed to continue until the competent authorities take over the responsibility for the aircraft and for the persons and property on board;
- c) "*aircraft in service*" means any aircraft from the beginning of the preflight preparation of the aircraft by ground personnel or by the crew of a specific flight until twenty-four hours after any landing; the period of service extends, in any event, for the entire period in which the aircraft is in flight, as defined in paragraph b) of this article.
- d) "*fixed platform*" means an artificial island, installation or structure permanently attached to the sea-bed for the purposes of exploration or exploitation of resources or for other economic purposes.

Article 32

(Crimes against the safety of maritime navigation and civil aviation)

1. Whoever seizes or exercises control, by force or threat, over a ship or an aircraft in flight, is punished with seven to fourteen years imprisonment.
2. Whoever destroys a ship or an aircraft in service, is punished with at least fifteen years imprisonment.
3. Unless it constitutes a more serious offence, whoever performs one of the following acts:
 - a) an act of violence against a person on board of a ship or an aircraft in flight;
 - b) causes damage to a ship or to an aircraft in service, or to their cargo;
 - c) places or causes to be placed on a ship or on an aircraft in service, by any means whatsoever, a device or substance which is likely to destroy or to cause damage to that ship or aircraft or to its cargo;
 - d) destroys or damages maritime or aerial navigational facilities or services or interferes with their operation;
 - f) communicates information which he knows to be false;is punished, when such an act, by its nature, endangers or is like to endanger the safety of maritime navigation or civil aviation, with five to ten years imprisonment.
5. When the act foreseen in this article, either perfected or attempted, causes:
 - a) the death of one or more persons, the guilty person is punished with thirty to thirty-five years imprisonment;
 - b) serious bodily injury to one or more persons, the penalty for bodily injury is added to the penalty set forth in this article.

32

5. Without prejudice to the cases of participation in the offence, whoever instigates someone to commit or threatens to commit one of the offences set forth in this article, is punished with three to six years imprisonment.
6. The offences set forth in this article are punished pursuant to Vatican law if the aircraft on board which the offence is committed lands in the territory of the State while the alleged offender is still onboard; as well as when the offence is committed on board an aircraft leased without crew to a citizen of the State, or to a person who has his domicile in the territory of the State.

Article 33

(Crimes against the security of airports)

1. Whoever, by performing an act that endangers or is likely to endanger the safety of an airport, using any sort of device, substance or weapons:
 - a) commits, at an airport serving international civil aviation, an act of violence against a person which causes or which is likely to cause serious injury or death, is punished with five to ten years imprisonment;
 - b) destroys or seriously damages the facilities of an airport serving international civil aviation or aircraft not in service located in the airport, or disrupts the services of the airport, is punished with four to eight years imprisonment.
2. When the conduct foreseen in this article, either perfected or attempted, causes:
 - a) the death of one or more persons, the guilty person is punished with thirty to thirty-five years imprisonment;
 - b) serious bodily injury to one or more persons, the penalty for bodily injury is added to the penalty set forth in this article.
3. Without prejudice to the cases of participation in the offence, whoever instigates someone to commit or threatens to commit one of the offences set forth in this article, is punished with three to six years imprisonment.

Article 34

(Crimes against the safety of fixed platforms)

1. Whoever seizes or exercises control, by force or threat, over a fixed platform, is punished with six to twelve years imprisonment.
2. Whoever destroys a fixed platform is punished with no less than twelve years imprisonment.
3. Unless it constitutes a more serious offence, whoever performs one of the following acts:
 - a) an act of violence against a person on board a fixed platform;
 - b) causes damage to a fixed platform;

33

c) places or causes to be placed on a fixed platform, by any means whatsoever, a device or substance which is likely to destroy that fixed platform or to damage it;

is punished, when such an act, by its nature, endangers or is like to endanger the safety of a fixed platform, with four to eight years imprisonment.

4. When the conduct foreseen in this article, either perfected or attempted, causes:

a) the death of one or more persons, the guilty person is punished with thirty to thirty-five years imprisonment;

b) serious bodily injury to one or more persons, the penalty for bodily injury is added to the penalty set forth in this article.

5. Without prejudice to the cases of participation in the offence, whoever instigates someone to commit or threatens to commit one of the offences set forth in this article, is punished with three to six years imprisonment.

Article 35

(Common provisions)

1. The instigation, the threat and the attempt of one of the offences set forth in articles 32, 33 and 34, even if committed abroad, in whole or in part, are punished pursuant to Vatican law insofar as the offence that was instigated, threatened or attempted has been committed or should have been committed in the territory of the State, as understood under article 3 of the Criminal Code, or against, or on board of an aircraft or a fixed platform of the State or of the Holy See.

2. If the offence is committed for terrorist or subversive purposes, the penalty is increased.

Article 36

(Piracy)

The kidnapping, depredation, and any other act of violence committed for private ends by the crew or the passengers of a private ship or aircraft and directed against another ship or aircraft or against the persons or cargo on board, is punished with ten to twenty years imprisonment.

Article 37

(Criminal responsibility of the Captain)

At the beginning of the text of **article 30** of the Decree n. LXVII, of 15 September 1951, are added the following words: "*Unless it constitutes a more serious offence,*".

CHAPTER VIII

CRIMES AGAINST INTERNATIONALLY PROTECTED PERSONS

Article 38

(Definitions)

Bm

34

For the purposes of this chapter, "*internationally protected person*" means:

- a) a Head of State, including any member of a collegial body performing the functions of a Head of State under the constitution of his own State, whenever he is outside the territory of his own State, as well as members of his family who accompany him;
- b) a Head of Government or a Minister for Foreign Affairs, whenever he is outside the territory of his own State, as well as members of his family who accompany him;
- c) a representative or official of a State or of the Holy See as well as any other official or agent of an international organization of an intergovernmental character who, at the time when and in the place where an offence against him, his official premises, his private accommodation or his means of transport is committed, is entitled pursuant to international law to special protection from any attack on his person, freedom or dignity, as well as members of his family living with him.

Article 39

(Crimes)

1. Whoever causes the death of an internationally protected person is punished with no less than twenty-one years imprisonment.
2. Whoever causes a bodily injury to an internationally protected person is punished with three to six years imprisonment. If the injury caused is serious, the penalty shall be of four to eight years imprisonment. If the injury is of the outmost gravity, the penalty shall be of six to twelve years imprisonment.
3. Whoever kidnaps or otherwise deprives an internationally protected person of his personal freedom is punished with five to ten years imprisonment.
4. Unless it constitutes a more serious offence, whoever endangers the person or personal freedom of an internationally protected person through a violent act upon his official premises, private accommodation or means of transport, is punished with four to eight years imprisonment.
5. Whoever threatens to commit one of the offences set forth in this article is punished with one to four years imprisonment.

Article 40

(Crimes committed abroad)

1. The offences set forth in this chapter, committed against a person who enjoys the status of internationally protected person by virtue of functions which he exercises on behalf of the State or of the Holy See, are punished pursuant to Vatican law even if committed abroad.

Baku

35

2. The instigation, the threat and the attempt to commit one of the offences set forth in this chapter, even if committed abroad, in whole or in part, are also punished pursuant to Vatican law insofar as the offence that was instigated, threatened or attempted has been committed or should have been committed in the territory of the State, as understood under article 3 of the Criminal Code.

CHAPTER IX

CRIMES CONCERNING NARCOTIC DRUGS

AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES

Article 41

(Definition of narcotic drugs and psychotropic substances)

For the purposes of this chapter:

- a) "*narcotic drug*" means any of the substances, natural or synthetic, in Tables I and II of the Single Convention on Narcotic Drugs, of 1961, as amended by its 1972 Protocol, as well as any other substance contained in a list that may be approved to this end by the Pontifical Commission of the Vatican City State;
- b) "*psychotropic substance*" means any substance, natural or synthetic, or any natural material in Schedules I, II, III and IV of the 1971 Convention on Psychotropic Substances, as well as any other substance contained in a list that may be approved to this end by the Pontifical Commission of the Vatican City State;
- c) "*Table I*" and "*Table II*" mean the lists of substances annexed to the United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances Convention, of 1988, as subsequently amended.

Article 42

(Illicit production, trafficking and possession of narcotic drugs and psychotropic substances)

1. Whoever, without having been authorized, cultivates, produces, manufactures, extracts, refines, sells, offers or offers in sale, cedes, distributes, brokerages, transports, supplies, sends, conveys or dispatches in transit, or delivers for any purpose, narcotic drugs and psychotropic substances, as well as whoever cultivates the opium poppy, the coca bush or the cannabis plant, for the production of narcotic drugs, is punished with six to twenty years imprisonment and with a fine of 26,000 to 260,000 euro.
2. The same penalty applies to whoever possesses or purchases narcotic drug or psychotropic substance in view of any of the activities foreseen in paragraph 1, as well as to whoever manufactures, transports or distributes of equipment, materials or substances listed in Table I or in Table II, knowing that they are to be used in or for the illicit cultivation, production or manufacture of narcotic drugs or psychotropic substances.

36

3. Whenever the facts foreseen in this article are of minor import, due to the means, mode or circumstances of the offence, or the quality or quantity of the substances involved, the penalty shall be of one to six years imprisonment and a fine of 3,000 to 26,000 euro.
4. Whenever the quantity of the substances indicates that they were destined solely for personal use, the penalty shall be of one month to one year imprisonment and a fine up to 1,000 euro.
5. The penalty shall be increased if three or more persons participate in the commission of the offence.
6. The penalties set forth in this article are reduced by one-half to two-thirds for whoever acts effectively to prevent the furtherance of the criminal activity, including by providing concrete assistance to the judicial authorities in seizing the resources used for the commission of the offence.

Article 43

*(Association for the illicit trafficking in narcotic drugs
or psychotropic substances)*

1. When three or more persons concur to commit more than one of the offences set forth in article 42, whoever promotes, creates, directs, organizes or finances such a group is punished, just by that fact, with no less than twenty years imprisonment.
2. Whoever participates in such a group is punished with no less than ten years imprisonment.
3. The penalty shall be increased if the group has ten or more members or if some of them are addicted to the use of narcotic drugs or psychotropic substances.
4. In the cases foreseen in paragraph 1, if the group uses arms, the penalty is of no less than twenty-four years imprisonment. A group is deemed to use arms if the members have access to explosives or other lethal weapons or devices to attain the ends of the group, even if they are concealed or stored.
5. The penalties set forth in this article are reduced by one-half to two-thirds for whoever acts effectively, including by providing concrete assistance to the judicial authorities, to obtain evidence of the offence or to deprive the group of resources indispensable for the commission of the offence.

Article 44

(Aggravating circumstances and confiscation)

1. The penalties foreseen for the offences set forth in article 42 are increased from one-third to one-half:
 - a) when the narcotic drugs or psychotropic substances are delivered or otherwise destined to a minor;
 - b) for whoever has induced a person addicted to narcotic drugs or psychotropic substances to commit the offence or to abet its commission;

37

- c) if the offence has been committed by an armed or disguised person;
 - d) if the narcotic drugs or psychotropic substances have been adulterated or mixed with other substances so that their potential to cause harm is increased.
2. If the crime involves large quantities of narcotic drugs or psychotropic substances, the penalty are increased from one-half to two-thirds.
 3. The judicial authorities shall order the confiscation and destruction of the narcotic drugs or psychotropic substances, unless where article 35, paragraph 4 of the Criminal Code applies.

Article 45

(Abusive medical prescriptions)

1. The penalties set forth in article 42 apply also to the medical doctor who prescribes narcotic drugs and psychotropic substances when they are not required for therapeutic purposes.
2. The offence set forth in article 42 does not exist in relation to the purchase of narcotic drugs and psychotropic substances by pharmacies, and to their acquisition, sale and delivery, in the form and dosage of medicines, on the basis of medical prescriptions.

CHAPTER X

ADMINISTRATIVE LIABILITY OF LEGAL PERSONS ARISING FROM CRIMES

Article 46

(Liability of legal persons)

1. A legal person is liable for the offences committed in its favour or to its benefit by:
 - a) persons holding positions representing, managing or directing the entity or one of its units having financial and functional autonomy, as well as by persons who manage or control, even *de facto*, the entity;
 - b) by persons subject to the direction or supervision of one of the subjects referred to in subparagraph a).
2. The legal person is not liable if the subjects referred to in paragraph 1 have operated exclusively to their own benefit or in favour of a third party.
3. If the offence is committed by one of the subjects referred to in paragraph 1, subparagraph a), the legal person is not liable if it proves that:
 - a) the directing organ adopted and implemented effectively, before the commission of the offence, structural and managerial models apt to prevent offences such as the one that has been committed;
 - b) the responsibility of supervising the operation and implementation of the said models and of ensuring their continuous review has been delegated to an organism having autonomous powers of action and control;

Bank

38

- c) the subjects have committed the offence by evading fraudulently the said structural and managerial models; and,
 - d) the organism referred to in subparagraph b) has not omitted or exercised insufficient supervision.
4. The confiscation of the goods of the legal person that were used or that were intended to be used to commit the offence, as well as its proceeds, profits, their value and other benefits, even of an equivalent value, is always ordered.
5. The liability of the legal persons subsists even if:
- a) the author of the offence is not identified or is not imputable;
 - b) the offence becomes extinguished for a reason other than an amnesty.
6. The provisions of this chapter do not apply to public authorities.
7. In those instances where the tribunals have jurisdiction over offences committed outside the territory of the State, the legal persons having their corporate seat in the State may also be liable for the offences committed abroad.

Article 47

(Kinds of administrative sanctions)

1. The judge shall determine which administrative sanctions are to be applied in the case of administrative liability arising from crimes.
2. Without prejudice to other sanctions foreseen by the law, the judge may apply the following sanctions:
- a) pecuniary sanctions, consisting in the payment of a certain sum of money;
 - b) temporary or permanent interdiction of the exercise of certain activity;
 - c) suspension or withdrawal of an authorization, license or concession, as well as the interdiction of entering into public contracts;
 - d) confiscation.
3. In determining the amount or the duration of an administrative sanction set forth by the law within a certain range, due consideration is given to the seriousness of the offence, the degree of responsibility of the legal person, and to the activities undertaken to remove or lessen the consequences of the facts and to prevent the commission of further offences, as well as to the financial and patrimonial condition of the legal person.
4. If the law does not pre-establish the amount of the pecuniary sanction, it shall be set within a minimum of 5,000 euro and a maximum of 200,000, having due consideration for the criteria set forth in the preceding paragraph.

39

5. Without prejudice to any different limits set forth by the law, the temporary sanctions referred to in subparagraphs b) and c) of paragraph 1 shall last no less than six months nor more than three years.

Article 48

(Conditions for the reduction of the pecuniary sanctions)

The pecuniary sanction shall not exceed 50,000 euro if:

- a) the author of the offence has committed it mainly to his own benefit or in favour of a third party and if the legal person has received no benefit or just a negligible one;
- b) the patrimonial damage was minimal;
- c) the legal person has fully compensated the damage and has removed the harmful or dangerous consequences of the offence or has, in any case, operated effectively to that end; and,
- d) a structural model apt to prevent offences such as the one that has been committed has been adopted and made operational.

Article 49

(Application of the interdictive sanctions)

1. The interdictive sanctions referred to in article 47, paragraph 2, subparagraphs b) and c), are applied when at least one of the following conditions occur:
 - a) if the legal person has received a substantial profit from the offence and if it has been committed by subjects at the head of the entity or by persons subject to the direction of others, if such offence has been determined or facilitated by serious organizational defects;
 - b) in case of repeated offences.
2. The interdictive sanctions referred to in paragraph 1 shall last no less than three months nor more than two years.
3. The permanent interdiction of the exercise of a certain activity may be imposed if the legal person has received a substantial profit from the offence and if it has been punished at least twice in the preceding ten years with the temporary interdiction of the exercise of the said activity.
4. The judge may impose a permanent interdiction of entering into public contracts if the legal person has been punished with the temporary interdiction to enter into public contracts at least twice in the preceding ten years.

Article 50

(Procedural norms)

1. The judge competent to decide on the administrative liability of legal persons is the criminal judge competent over the offence from which it arises.

40

2. In the procedure to determine the administrative liability of legal persons arising from an offence, the procedural norms applicable to the criminal offence from which the administrative wrong arises shall be observed.
3. The determination of the administrative liability of legal persons arising from an offence shall not proceed if the criminal prosecution of the author of the offence cannot be initiated or continued because an essential condition for its admissibility is missing.
4. Insofar as they are compatible, the procedural norms applicable to the defendant are applied to the legal person.
5. The legal person that intends to take part in the criminal procedure shall deposit, at the chancery of the judicial authority, a declaration containing, for its validity, at least the following information:
 - a) the denomination of the legal person and the identifying information of its legal representative;
 - b) the name and surname of its defending advocate as well as his mandate;
 - c) the signature of the defending advocate;
 - d) a statement or choice of its legal address.

Article 51

(Common provisions)

The administrative liability set forth in this chapter is governed by the general norms on the division of payments into installments, prescription and transfer of proceeds applicable to administrative sanctions.

CHAPTER XI

CONCLUDING PROVISIONS

Article 52

(Extradition)

None of the offences set forth in this law shall be deemed a fiscal offence, a political offence, an offence connected with a political offence, or an offence inspired by political motive, for the purposes of refusing an extradition request.

Article 53

(Assistance to the victims)

The goods confiscated following a conviction for any of the offences set forth in this law may be devoted, in whole or in part, to compensate the victims or to repair the damages incurred.

41

Article 54

(Abrogation)

From the moment of entry into force of the present law, the following provisions are abrogated.

- a) articles 138 *bis*, 138 *ter*, 138 *quater*, 138 *quinquies*, 138 *sexies*, 138 *septies*, 145 *bis*, 311 *bis*, 326 *bis*, 326 *ter*, 326 *quater*, and 326 *quinquies* of the Criminal Code;
- b) articles 1, n. 6, 7, e 9; 4 *bis*, 5, 6, 7, 8, 14, 20, 21, 22, 23, and 23 *bis* of Law of 30 December 2010, n. CXXVII, *on the Prevention and Countering of the Laundering of the Proceeds of Criminal Activities and the Financing of Terrorism*, and subsequent amendments and additions.

Article 55

(Entry into force)

This Law shall enter into force on **1 September 2013**.

The text of this Law has been submitted to the consideration by the Supreme Pontiff on 1 July 2013.

The original of this Law, provided with the State seal, shall be deposited in the Archives of the Laws of the Vatican City State and the relevant text shall be published in the Supplement of the Acta Apostolicae Sedis, as well as by affixing it at the Cortile di San Damaso, the entrance of the offices of the Governorate and the Post Offices of the State, with the order that all those who are concerned observe it and to ensure its observance.

Vatican City State, **July 11 2013**,

GIUSEPPE Card. BERTELLO

President

Seen

The Secretary General

42

KARTA PRAW RODZINY STOLICY APOSTOLSKIEJ
A PRAWO RODZINNE WSPÓŁCZESNYCH
PAŃSTW EUROPEJSKICH

**THE CHARTER OF RIGHTS OF THE FAMILY
OF THE HOLY SEE AND THE FAMILY LAW
OF CONTEMPORARY EUROPEAN STATES**

Dr Paweł J. Jaros

Ministerstwo Sprawiedliwości, Polska

e-mail: Pawel.Jaros@ms.gov.pl; <https://orcid.org/0009-0001-3731-5503>

Abstrakt

Tak jak zaznaczono we wstępie artykułu, Autor po przedstawieniu zasadniczych postanowień *Karty Praw Rodziny* ogłoszonej przez Stolicę Apostolską 22 października 1983 r. omawia kluczowe kierunki zmian w prawie rodzinnym współczesnych państw europejskich, jakie się w nich dokonały w ostatnich trzech dekadach. Do takich Autor zalicza rozwiązania dotyczące: tzw. małżeństw osób homoseksualnych; związków partnerskich między osobami tej samej płci; adopcji dzieci przez pary homoseksualne; surogacji. W tym zakresie zostały przedstawione dane dotyczące wprowadzenia omawianych rozwiązań w poszczególnych państwach europejskich uwidaczniające w ujęciu chronologicznym postępujący kierunek zmian.

Powyższe kwestie zostały uzupełnione o zagadnienia: ewolucji orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach dotyczących związków między osobami homoseksualnymi, mowy nienawiści z uwagi na orientację seksualną i tożsamość płciową oraz wieku legalnego współżycia seksualnego. Orzecznictwo ETPCz jest ilustrowane reprezentatywnymi przykładami wyroków, zaś dwa ostatnio wymienione zagadnienia są eksponowane w oparciu o przyjęte rozwiązania ustawowe. W ostatniej części artykułu Autor omawia reakcje polskiego prawodawcy wobec opisywanych zmian, dokonuje podsumowania i formułuje wnioski.

Słowa kluczowe: prawa człowieka, małżeństwo, rodzina, płeć, homoseksualizm

Abstract

As indicated in the introduction of the article, the Author, after presenting the application of the Charter of the Rights of the Family, announced by the Holy See on 22 October 1983, discusses the key directions of changes in almost all modern European countries in the last three decades. The Author includes solutions concerning: the so-called same-sex marriages; same-sex partnerships; adoption of children by homosexual couples; surrogacy. In this regard, presents data on the implementation of the discussed solution in individual European countries, showing the progress of changes in chronological terms, have been provided.

The above issues have been supplemented with the following issues: the evolution of the jurisprudence of the European Court of Human Rights in cases concerning relationships between homosexual persons, hate speech due to sexual orientation and gender identity, and the age of legal sexual intercourse. The jurisprudence of the ECtHR is illustrated with representative examples of judgments, and the last two issues mentioned are highlighted on the basis of the adopted statutory solutions. In the last part of the article, the Author discusses the reactions of the Polish legislator to the described changes, summarizes and formulates conclusions.

Keywords: human rights, marriage, family, sex, homosexuality

Wstęp

W niniejszym artykule Autor po przedstawieniu zasadniczych postanowień *Karty Praw Rodziny* ogłoszonej przez Stolicę Apostolską 22 października 1983 r.¹ omawia kluczowe kierunki zmian w prawie rodzinnym współczesnych państw europejskich, jakie się w nich dokonały w ostatnich trzech dekadach². Do takich Autor zalicza rozwiązania dotyczące: tzw. małżeństw

¹ Pontificio Consiglio per la Famiglia, *Carta dei diritti della famiglia* (22.10.1983), w: *Enchiridion della Famiglia. Documenti Magisteriali e Pastoralis su Famiglia e Vita 1965-2004*, red. Pontificio Consiglio per la Famiglia, EDB, Bologna 2004, s. 1489-506; tekst polski: *Karta Praw Rodziny*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2018 [dalej: KPR]. Została opracowana na polecenie papieża Jana Pawła II, który w adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio* podjął życzenie wyrażone przez synod biskupów, który odbywał się w Rzymie w 1980 r. i był poświęcony zadaniom chrześcijańskiej rodziny we współczesnym świecie. Ioannes Paulus PP. II, *Adhortatio apostolica Familiaris consortio de familiae christianae muneribus in mundo huius temporis* (22.11.1981), AAS 74 (1982), s. 81-191; tekst polski: Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Familiaris consortio. O zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*, Drukarnia Watykańska „Polyglotta”, Watykan 1981.

² Przez prawo rodzinne Autor rozumie (podobnie jak M. Andrzejewski) normy regulujące podstawowe kwestie związane z funkcjonowaniem rodziny: zawarcie małżeństwa, relacje

Brun

44

osób homoseksualnych; związków partnerskich między osobami tej samej płci; adopcji dzieci przez pary homoseksualne; surogacji. Powyższe kwestie zostały uzupełnione o zagadnienia: ewolucji orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz) w sprawach dotyczących związków między osobami homoseksualnymi, mowy nienawiści z uwagi na orientację seksualną i tożsamość płciową oraz wieku legalnego współżycia seksualnego. W ostatniej części artykułu Autor omawia reakcje polskiego prawodawcy wobec opisywanych zmian, dokonuje podsumowania oraz formułuje wnioski.

1. Karta Praw Rodziny

KPR zawiera wstęp i dwanaście artykułów. Na podstawie przypisów do niej możemy stwierdzić, że została opracowana w oparciu o encykliki: *Rerum novarum*³, *Pacem in terris*⁴, *Humane vitae*⁵, *Laborem exercens*⁶, *Populorum progressio*⁷, *Divini illius Magistri*⁸, adhortację *Familiaris consortio*,

łącznie rodziców z dziećmi, począwszy od ustalenia pochodzenia dziecka, przez sprawowanie władzy rodzicielskiej, alimentację po unormowanie ewentualnego – czasowego lub trwałego – umieszczenia dziecka poza rodziną [Andrzejewski 2004, 6].

³ Leo PP. XIII, *Litterae encyclicae de conditione opificum Rerum novarum* (15.05.1891), ASS 23 (1890/91), s. 641-70; tekst polski w: *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, cz. I, red. M. Radwan, L. Dyczewski, A. Stanowski, Redakcja Wydawnictw KUL, Rzym-Lublin 1996, s. 63-92.

⁴ Ioannes PP. XXIII, *Litterae encyclicae de pace omnium gentium in veritate, iustitia, caritate, libertate constituenda Pacem in terris* (11.04.1963), AAS 55 (1963), s. 257-304; tekst polski w: *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, cz. I, s. 361-401.

⁵ Paulus PP. VI, *Litterae encyclicae de propagatione humanae proles recte ordinanda Humane vitae* (25.07.1968), AAS 60 (1968), s. 481-503; tekst polski: *Encyklika Humanae vitae papieża Pawła VI o zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego*, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM, Wrocław 1999.

⁶ Ioannes Paulus PP. II, *Litterae encyclicae de labore humano, LXXXIX expleto anno ab editis litteris encyclicis «Rerum novarum» Laborem exercens* (14.09.1981), AAS 73 (1981), s. 577-647; tekst polski w: *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, cz. I, s. 111-209.

⁷ Paulus PP. VI, *Litterae encyclicae de populorum progressionem promovenda Populorum progressio* (26.03.1967), AAS 59 (1967), s. 257-99; tekst polski w: *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, cz. I, s. 391-416.

⁸ Pius PP. XI, *Litterae encyclicae de christiana iuventutis educatione Divini illius Magistri* (31.12.1929), AAS 22 (1930), s. 49-86; tekst polski: *Jego Świątobliwości Piusa PP. XI Encyklika O Chrześcijańskim Wychowaniu Młodzieży („Divini Illius Magistri”) z dnia 31 grudnia 1929 r.*, Wydawnictwo Świętego Wojciecha, Kraków 1932.

Ben

45

oraz o inne dokumenty Kościoła katolickiego, w tym o Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.⁹, a także w oparciu o najważniejsze dokumenty organizacji międzynarodowych, w tym: *Powszechną Deklarację Praw Człowieka*¹⁰, *Deklarację Praw Dziecka*¹¹, *Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych*¹², *Międzynarodowy Pakt praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych*¹³, *Europejską Kartę Społeczną*¹⁴.

Tak więc KPR przywołuje zasady, które można znaleźć nie tylko w innych dokumentach Kościoła, ale także w dokumentach wspólnoty międzynarodowej. Stwierdzając, że prawa ludzkie wyrażają się w sposób zasadniczy i przyrodzony w rodzinie, w pierwszej kolejności wymienia takie zasady jak: 1) oparcia rodziny na małżeństwie – głębokim i uzupełniającym się związku mężczyzny i kobiety, opierającego się na nierozzerwalnej więzi małżeństwa zawartego dobrowolnie i publicznie oraz otwartego na przekazywanie życia; 2) uznania małżeństwa jako instytucji naturalnej, wyłącznie obdarzonej misją przekazywania życia, a rodziny jako związku naturalnego, pierwotnego wobec państwa i jakiegokolwiek innej wspólnoty, posiadającej własne i niezbywalne prawa.

Podkreśla olbrzymią wartość rodziny dla społeczeństw i państw jako wspólnoty solidarności i miłości, w której dokonuje się przekaz wartości kulturalnych, duchowych etycznych i ekonomicznych, gdzie osiąga się mądrość życiową oraz godzi prawa poszczególnych osób z wymaganiami życia społecznego. Zauważa się znaczącą rolę rodziny dla zachowania i rozbudowywania spójności społecznej poprzez związanie rodziny i społeczeństwa żywotnymi i organicznymi więzami i uzupełnianie się w wykonywaniu

⁹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku*. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Pallottinum, Poznań 2022.

¹⁰ *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka* uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ rezolucją 217/III/A dnia 10 grudnia 1948 r. w Paryżu.

¹¹ *Deklaracja Praw Dziecka* została uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 listopada 1959 r.

¹² Zob. np. *The Core International Rights Treaties*, New York–Geneva 2006: zbiór dokumentów opublikowanych przez Radę Praw Człowieka (UNHCR).

¹³ Tamże.

¹⁴ *Europejska Karta Społeczna* sporządzona dnia 18 października 1961 r. w Turynie, ratyfikowana przez Polskę w dniu 10 czerwca 1997 r., Dz. U. z 1999 r., Nr 8, poz. 67.

funkcji ochrony i rozwoju dobra zarówno wszystkich ludzi, jak i każdego człowieka.

Z tych względów kieruje pod adresem państw i organizacji międzynarodowych stanowczą powinność czynienia wszystkiego, co możliwe, celem zabezpieczenia wszelkiej pomocy – politycznej, ekonomicznej, społecznej i prawnej – niezbędnej do umocnienia i utrzymania stabilności rodziny.

Autorzy KPR zauważają jednak, że prawa, podstawowe potrzeby, powodzenie i wartości rodziny, często są mniej uznawane, co więcej coraz częściej są zagrożone przez różne akty prawne, instytucje i programy społeczno-ekonomiczne, a także dotyczące rodziny zjawisko ubóstwa. Dlatego też wzywają wszystkie państwa i organizacje międzynarodowe, instytucje i osoby do poszanowania praw rodziny i zapewnienia ich rzeczywistego uznawania i przestrzegania.

W części szczegółowej KPR skupia się na wyeksponowaniu podstawowych praw i wolności człowieka mających zasadnicze znaczenie dla rodziny i życia rodzinnego. Chodzi tu o prawo do swobodnego wyboru drogi życiowej, w tym do zawarcia związku małżeńskiego i założenia rodziny oraz ekspektatywę zapewnienia takich warunków, by osoby zamierzające pobrać się i założyć rodzinę mogły świadomie i odpowiedzialnie wykonywać przysługujące im prawa do małżeństwa. W tym kontekście istotnym postanowieniem KPR jest leżąca na władzach publicznych powinność takiego wspierania instytucjonalnej wartości małżeństwa, by inne związki (pozamałżeńskie) nie mogły być stawiane na równi z małżeństwami zawartymi we właściwy sposób (art. 1).

W dalszej części zwracana jest uwaga na dobrowolność i obopólną zgodę przy zawieraniu małżeństwa, na poszanowanie wolności religijnej małżonków, na równe prawa małżonków i tę samą ich godność oraz na naturalne uzupełnianie się mężczyzny i kobiety (art. 2). Małżonkom przyznaje się niezbywalne prawo do założenia rodziny i decydowania o czasie narodzin i liczbie dzieci, z wykluczeniem antykoncepcji, sterylizacji i spędzania płodu. Działania władz publicznych lub organizacji ukierunkowane na ograniczenie w podejmowaniu takich decyzji przez małżonków uznane zostały za ciężką obrazę godności ludzkiej i sprawiedliwości (art. 3). Podkreśla się, że życie ludzkie od samego początku powinno być bezwzględnie chronione i w ślad za *Deklaracją Praw Dziecka* stwierdza się, że dzieci, zarówno przed, jak i po narodzeniu, mają prawo do ochrony i specjalnej opieki; to samo

B. W.

47

dotyczy matek w okresie ciąży i po porodzie. Szczególną opieką otacza się sieroty oraz dzieci pozbawione rodziców, a także niepełnosprawne. KPR zrównuje dzieci narodzone z małżeństwa z dziećmi narodzonymi ze związku pozamałżeńskiego w ich prawach do opieki społecznej i troski o pełny rozwój ich osobowości. Uznaje jako pogwałcenie prawa do życia spędzanie płodu, a także wyklucza jakiekolwiek manipulacje eksperymentalne dokonywane na ludzkim embrionie, zaś interwencje w dziedzictwo genetyczne, której celem jest korekta anomalii, traktowane jest jako pogwałcenie prawa do nienaruszalności fizycznej i sprzeczne z dobrem rodziny (art. 4).

Podobnie jak późniejsza *Konwencja o prawach dziecka*¹⁵, KPR uznaje (art. 5), iż to rodzice mają niezbywalne prawo do wychowania potomstwa i są pierwszymi i głównymi wychowawcami swoich dzieci. Prawo to obejmuje wychowywanie dzieci zgodnie z przekonaniami moralnymi i religijnymi rodziców, tradycjami kulturalnymi rodziny oraz swobodny wybór szkół lub innych środków do kształcenia dzieci. Władze publiczne i społeczeństwo powinny zaś udzielić rodzicom odpowiedniej pomocy i wsparcia, by mogli oni wypełnić rolę wychowawców.

W tym zakresie autorzy KPR uwypuklają, że wychowanie seksualne zawiera się w podstawowym prawie rodziców do wychowania dzieci i zawsze powinno odbywać się pod ich troskliwym kierunkiem i nie może być naruszane, podobnie jak wtedy, gdy usuwa się formację religijną z obowiązkowego systemu wychowania. Także w tym zakresie rodzicom przysługuje naturalne prawo do domagania się dopuszczenia ich do uczestnictwa w działalności szkoły oraz w określaniu i prowadzeniu polityki wychowawczej. W tym kontekście rodzina ma prawo do ochrony swoich najmłodszych członków przed ujemnymi wpływami i nadużyciami ze strony środków przekazu.

KPR zauważa różnorodność form życia rodzinnego; posługując się znanymi socjologii terminami rodziny wielkiej i rodziny małej, rodzin, których funkcjonowanie zostało naruszone przez rozwód, a także zrzeczenia rodzin (art. 6, 7 i 8). Każdej z tych form przysługują naturalne prawa związane ze wspieraniem ich godności, słusznej niezależności, intymności integralności i stałości. Chodzi tu o zapewnienie swych funkcji społecznych i politycznych w budowaniu społeczeństwa, w opracowywaniu i realizacji

¹⁵ *Konwencja o prawach dziecka*, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526 [dalej: KPD].

48

programów społecznych, gospodarczych, prawnych i kulturalnych mających wpływ na życie rodzinne. Kolejne artykuły rozbudowują katalog praw rodziny o prawa do warunków ekonomicznych, gwarantujących godny poziom życia i pełny rozwój, do pomocy w nadzwyczajnych wypadkach (np. przedwczesna śmierć, opuszczenie przez jednego z małżonków, inwalidztwo, choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, a nawet trudności z wychowywaniem dzieci lub wynikające ze starości, itp.).

KPR zwraca również uwagę na problematykę dzieci więźniów, domagając się poszanowania praw i potrzeb rodziny (wartości jedności rodzinnej) w polityce i ustawodawstwie karnym. Postuluje zmiany prawodawcze, by więźniowie mogli pozostawać w kontakcie ze swoimi rodzinami w okresie uwięzienia (art. 9. lit. d).

Dalej eksponuje prawo do takich systemów społecznych i gospodarczych, by wykonywana przez członków rodziny praca umożliwiała im wspólne życie i nie zagrażała jedności, powodzeniu i stabilności rodziny oraz korzystanie z możliwości zdrowego wypoczynku. W zakresie wynagrodzenia za pracę domaga się go w takiej wysokości, by wystarczało na założenie i godne utrzymanie rodziny. Przy czym przewiduje jeszcze inne formy wsparcia jak: „płaca rodzinna”, zasiłki rodzinne czy wynagrodzenie za pracę domową (art. 9). W tym obszarze formułuje powinność uznawania i szanowania pracy matki w domu, zgodnie z wartością, jaką ona przynosi rodzinie i społeczeństwu (art. 10). Akcentuje także prawo do mieszkania odpowiedniego dla życia rodzinnego, mając na uwadze liczbę członków rodziny i podstawowe usługi konieczne do jej życia (art. 11). Ostatni z artykułów został poświęcony rodzinom migrantów, którym przysługują takie same prawa jak pozostałym rodzinom. Akcentuje się przy tym prawo do poszanowania własnej kultury, koniecznego wsparcia i opieki, i do jak najszybszego sprowadzenia swoich rodzin oraz pomocy w tej sprawie ze strony władz publicznych i organizacji międzynarodowych.

Jak zaznaczono, celem KPR jest „przedstawienie wszystkim współczesnym chrześcijanom i niechrześcijanom ujęcia [...] podstawowych praw właściwych owej naturalnej i powszechnej społeczności jaką jest rodzina. Jest skierowana między innymi do tych wszystkich, którzy dzielą odpowiedzialność za wspólne dobro, by dostarczyć im model i punkt odniesienia dla opracowania ustawodawstwa i polityki rodzinnej oraz ukierunkowanie dla programów działania” (KPR, Wprowadzenie).

49

Przedkładając omawiany dokument Stolica Apostolska we wprowadzeniu zwróciła uwagę na łamanie praw rodziny we współczesnym świecie, jednocześnie z całą mocą wyraziła przekonanie, że nic nie jest w stanie zastąpić rodziny w wypełnianiu jej misji oraz by wszyscy, do których adresowana jest KPR starali się zapewnić rodzinom i rodzicom niezbędne wsparcie oraz pomoc w wypełnianiu zadań, które Bóg im powierzył (tamże).

Mając na uwadze czas trzydziestu lat, jaki upłynął od ogłoszenia KPR, uzasadnione jest dokonanie przeglądu zmian, jakie dokonały się w prawodawstwie państw europejskich w tym okresie. Jest oczywiste, że na działalność prawotwórczą państw miały wpływ również inne akty prawa międzynarodowego, zwłaszcza te o charakterze wiążącym. Szczególne znaczenie będą tu miały te, które zostały uchwalone w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) i Rady Europy (RE), a to ze względu na powszechną przynależność do nich państw europejskich. Także oczywiste jest, że na treść stanowionych norm prawnych oddziaływają pojawiające się współcześnie trendy filozoficzne, ideologie, zapatrywania polityczne, itp.

Z uwagi na duże znaczenie norm prawa międzynarodowego dla krajowych ustawodawstw, należy odnotować, że już w 1989 r. ONZ uchwaliła KPD¹⁶. Warto zaznaczyć, że dokument ten powielił sformułowania *Deklaracji Praw Dziecka* z 1959 r. dotyczące specjalnej troski i ochrony dzieci zarówno przed, jak i po urodzeniu. Jednakże definiując dziecko określił je jako „każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba, że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska wcześniej pełnoletność” (art. 1 KPD). Widoczne w tym postanowieniu niedookreślenie dolnej granicy, od której zaczyna się człowiek, sprawiło, że niektóre państwa złożyły deklaracje¹⁷. Ważnymi odniesieniami jest szereg postanowień KPD, z których wynika prawo dziecka do rodziny (wychowania w rodzinie) i do odpowiedzialności

¹⁶ KPD, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 listopada 1989 r. rezolucją 44/25, weszła w życie 2 października 1990 r. Polska ratyfikowała KPD dnia 30 kwietnia 1991 r. Do KPD złożyła jednak dwa zastrzeżenia i dwie deklaracje. W kolejnych latach zastrzeżenia zostały wycofane.

¹⁷ Argentyna zadeklarowała, że art. 1 KPD należy „interpretować mając na uwadze, że termin *dziecko* obejmuje swym zakresem każdą istotę ludzką od momentu poczęcia do osiągnięcia osiemnastu lat”. Podobną deklarację wniosła Gwatemala, zaznaczając, że państwo gwarantuje i chroni ludzkie życie od momentu poczęcia. Natomiast Stolica Apostolska złożyła deklarację, iż uznaje KPD za instrument gwarantujący ochronę dziecka zarówno przed, jak i po urodzeniu. Wymienione deklaracje Autor przytacza za: UN Doc. CRC/C/Z 1991.

50

rodzicielskiej. Zwraca uwagę art. 5 zobowiązujący państwa-strony do szanowania odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców do zapewnienia dziecku, w sposób odpowiadający jego rozwojowi i zdolnościom, możliwości ukierunkowania go i udzielenia mu rad przy korzystaniu z praw konwencyjnych. W art. 7 wymienia się prawo dziecka do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką. W art. 8 uznaje się prawo dziecka do zachowania jego tożsamości, w tym jego obywatelstwa, nazwiska i stosunków rodzinnych. W art. 9 zobowiązuje się państwa do zapewnienia, by dzieci nie były oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli, chyba, że takie oddzielenie jest konieczne ze względu na najlepiej pojęte interesy dziecka oraz prawo dziecka do otrzymywania istotnych informacji o miejscu pobytu rodziców na wypadek działań podjętych przez państwo (zatrzymanie, uwięzienie, wygnanie, deportacja lub śmierć jednego lub obojga rodziców). W kolejnym art. 10 wymienia się prawo dziecka do utrzymywania regularnych, osobistych i bezpośrednich kontaktów z rodzicami przebywającymi w różnych państwach z wyjątkiem okoliczności nadzwyczajnych. Należy też zaakcentować postanowienia art. 14, w którym uznaje się prawa i obowiązki rodziców do ukierunkowania dziecka w korzystaniu z prawa do swobody myśli, sumienia i wyznania. Natomiast w art. 18, uznaje się, iż to rodzice i opiekunowie prawni ponoszą główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka, zaś w art. 29.1.c państwa-strony konwencji zgodziły się na rozwijanie w dziecku szacunku dla jego rodziców, jego tożsamości kulturowej, języka i wartości narodowych kraju, w którym mieszka, w kraju z którego pochodzi, jak i dla innych kultur. Ważnym uzupełnieniem będzie przywołanie art. 22 uznającego prawo dziecka uchodźcy do odnalezienia jego rodziców. Te i inne postanowienia KPD pozwalają na stwierdzenie, że konwencja ta jest najbardziej prorodzinnym i jednocześnie prosocjalnym instrumentem prawa międzynarodowego uchwalonym po 1983 r.

Kolejną inicjatywą ONZ wychodzącą naprzeciw wartościom prorodzinnym było proklamowanie 1994 r. jako *Międzynarodowego Roku Rodziny*. Natomiast w kontekście tych inicjatyw, w przestrzeni Europejskiej wymienić trzeba uchwaloną w 1996 r. przez RE, *Europejską konwencję o wykonywaniu praw dzieci*¹⁸. Na dalszy rozwój ochrony życia rodzinnego wpływ

¹⁸ Dz. U. z 2000 r., Nr 107, poz. 1128. Polska podpisała, a następnie ratyfikowała ją jako drugie państwo w 1997 r. Konwencja weszła w życie po ratyfikowaniu jej przez trzecie państwo i obowiązuje od 1 lipca 2000 r.

51

miała przyjęta w 1990 r. w Addis Abebie przez Organizację Jedności Afrykańskiej *Karta praw i dobrobytu dziecka*¹⁹. Wzoruje się na KPD, uznając te same prawa, jednak uwypukla ważne dla Afryki wartości, takie jak: uprzywilejowaną pozycję dziecka w rodzinie i obowiązki dziecka wobec wspólnoty rodzinnej i narodowej [Jabłoński 2003, 253-56]. Warto też odnotować, że po ogłoszeniu KPR, z punktu widzenia ochrony życia rodzinnego organizacje międzynarodowe uchwałyły szereg aktów prawnych odnoszących się do określonych sfer tego życia, ale jednak bardzo istotnych dla prawidłowego funkcjonowania rodziny. W tym kontekście należy podkreślić, że do KPD uchwalono jeszcze trzy protokoły dodatkowe: *Protokół fakultatywny w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne* i *Protokół fakultatywny w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii* (obydwa z 25 maja 2000 r.²⁰) oraz *Protokół fakultatywny w sprawie składania zawiadomień* uchwalony w dniu 19 grudnia 2011 r.²¹

Podobnie w obszarze RE zostały przyjęte takie dokumenty jak: *Konwencja o cyberprzestępczości* z 23 listopada 2001 r.²², *Konwencja w sprawie kontaktów z dziećmi* z 15 maja 2003 r.²³, czy *Konwencja o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych* z 25 października 2007 r.²⁴ Trzeba też zauważyć, że wyżej wymienione akty prawa międzynarodowego nie są jedynymi, które są przyjmowane przez organizacje międzynarodowe. Poza tymi wiążącymi dokumentami przyjmowane są dokumenty mające charakter rekomendacji, deklaracji czy wytycznych. Dla przykładu można wymienić: Zalecenie nr R (98) 8 Komitetu Rady Ministrów do państw członkowskich w sprawie uczestnictwa dzieci w życiu rodzinnym i społecznym²⁵, Zalecenie Zgromadzenia Parlamentarnego RE 1501 (2001) w sprawie obowiązków rodziców i nauczycieli²⁶, czy

¹⁹ M. Gose, *African Charter on the Rights and Welfare of Child*, Community Law Centre – University of the Western Cape, Belleville 2002, Aneks ii-ixx.

²⁰ Dz. U. z 2007 r., Nr 91, poz. 608 oraz Dz. U. z 2007 r., Nr 76, poz. 494.

²¹ P.J. Jaros, M. Michalak, *Prawa Dziecka. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zbiór i opracowanie*, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2016, s. 318-28.

²² European Treaty Series (ETS No. 185).

²³ European Treaty Series (ETS No. 192). Konwencja ratyfikowana przez Polskę. Opublikowana w Dz. U. z 2009 r., Nr 68, poz. 576.

²⁴ European Treaty Series (ETS No. 201), Konwencja ratyfikowana przez Polskę.

²⁵ *Dokumenty Rady Europy. Prawa dziecka*, Biuro Informacji Rady Europy, Warszawa 2006, s. 125-30.

²⁶ Tamże, s. 187-89.

52

też Wytyczne Komitetu Ministrów RE w sprawie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom²⁷. Przedstawione powyżej wybrane instrumenty prawa międzynarodowego co do zasady realizują postulaty zawarte w KPR, jednak żaden z nich nie jest dokumentem całościowo odnoszącym się do rodziny, podchodząc wybiórczo do określonych w nim sfer aktywności rodziny, a nawet tylko jej członków.

Jak zaznaczono powyżej, zarówno KPR, jak i wymienione wyżej dokumenty prawa międzynarodowego, a przede wszystkim podstawy aksjologiczne tych dokumentów zaczęły wywierać wpływ na ustawodawstwo krajowe poszczególnych państw europejskich.

2. Tzw. małżeństwa homoseksualne i związki homoseksualne²⁸

Takie podejście, inspirowane katalogiem wartości aksjologicznych zawartych w KPR, zaczęło jednak zmieniać się już pod koniec XX w. W tym czasie w kilku państwach europejskich zalegalizowano możliwość zawierania związków cywilnych przez osoby tej samej płci. Niektóre z tych państw dopuściły możliwość zawierania związków partnerskich także przez osoby różnej płci. Na terenie Europy pierwsza uczyniła to Dania w 1989 r. Chronologia wprowadzania takich rozwiązań przedstawia się następująco:

- Dania (1989-2012; tylko osoby tej samej płci);
- Norwegia (1993-2009; tylko osoby tej samej płci);
- Szwecja (1995-2009; tylko osoby tej samej płci);
- Islandia (1996-2010; tylko osoby tej samej płci);
- Holandia (1998 r.; brak rozróżnienia pod względem płci);
- Francja (1999 r.; brak rozróżnienia pod względem płci);
- Belgia (2000 r.; brak rozróżnienia pod względem płci);
- Niemcy (2001-2017; tylko osoby tej samej płci);
- Finlandia (2002-2017; tylko osoby tej samej płci);
- Luksemburg (2004 r.; brak rozróżnienia pod względem płci);
- Andora (2005 r.; brak rozróżnienia pod względem płci);

²⁷ P.J. Jaros, *Prawa Dziecka. Dokumenty Rady Europy. Zbiór i opracowanie*, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2012, s. 635-52.

²⁸ W dalszej części artykułu Autor odniesie się do sformułowania tzw. małżeństwa homoseksualne.

- Wielka Brytania (2005 r.; tylko osoby tej samej płci, od 2019 r. brak rozróżnienia pod względem płci w Anglii i Walii, od 2020 r. brak rozróżnienia pod względem płci w Irlandii Północnej, od 2021 r. w Szkocji);
- Czechy (2006 r.; tylko osoby tej samej płci);
- Słowenia (2006 r.; tylko osoby tej samej płci);
- Szwajcaria (2007-2022; tylko osoby tej samej płci);
- Grecja (2008 r.; początkowo tylko przeciwna płeć, od 2015 r. brak rozróżnienia pod względem płci);
- Węgry (2009 r.; tylko osoby tej samej płci);
- Austria (2010 r.; tylko osoby tej samej płci, od 2019 r. brak rozróżnienia pod względem płci);
- Irlandia (2011-2015; tylko osoby tej samej płci);
- Liechtenstein (2011 r.; tylko osoby tej samej płci);
- Malta (2014 r.; brak rozróżnienia pod względem płci);
- Chorwacja (2014 r.; tylko osoby tej samej płci);
- Andora (2014 r.; tylko osoby tej samej płci);
- Cypr (2015 r.; brak rozróżnienia pod względem płci);
- Estonia (2016 r.; brak rozróżnienia pod względem płci);
- Włochy (2016 r.; tylko osoby tej samej płci);
- San Marino (2018 r.; brak rozróżnienia pod względem płci);
- Monako (2020 r., brak rozróżnienia pod względem płci);
- Czarnogóra (2021 r.; tylko osoby tej samej płci).

Spojrzenie w przeszłość wskazuje jednak, że dla wielu państw legalizacja związków partnerskich była jedynie pierwszym krokiem dla dokonania kolejnych zmian w dziedzinie prawa rodzinnego. Tym kolejnym etapem było dopuszczenie zawierania tzw. małżeństw osób homoseksualnych. Poniżej Autor przedstawia w porządku chronologicznym państwa, które zalegalizowały małżeństwa osób tej samej płci (stan na 2023 r.):

- Holandia (2001 r.);
- Belgia (2003 r.);
- Hiszpania (2005 r.);
- Norwegia, Szwecja (2009 r.);
- Portugalia, Islandia (2010 r.);
- Dania (2012 r.);
- Francja (2013 r.);

54

- Anglia i Walia, Szkocja (2014 r.);
- Luksemburg, Irlandia (2015 r.);
- Finlandia, Malta, Niemcy (2017 r.);
- Austria (2019 r.);
- Wielka Brytania (2020 r.)
- Szwajcaria, Słowenia (2022 r.);
- Andora (2023 r.).

Jak widać, zdecydowana większość państw poprzedziła legalizację tzw. małżeństw homoseksualnych legalizacją związków partnerskich osób tej samej płci. Do takiego stanu rzeczy dochodzono różnymi metodami. W Austrii np. przyznano parom gejów i lesbijek prawo do zawierania związków partnerskich w 2010 r. Jednak w 2017 r. austriacki Sąd Najwyższy orzekł, że związki te są z natury dyskryminujące. Sąd stwierdził, że geje i lesbijki powinni mieć możliwość zawierania małżeństw do 1 stycznia 2019 r. Austriacki ustawodawca nie podjął działań w celu przeciwdziałania orzeczeniu, co doprowadziło do „zawarcia” pierwszych małżeństw osób tej samej płci na początku 2019 r.²⁹ Z kolei w hiszpański Parlament zalegalizował „małżeństwa” osób tej samej płci w 2005 r., gwarantując równe prawa wszystkim parom małżeńskim, niezależnie od orientacji seksualnej, bez wcześniejszej legalizacji związków partnerskich³⁰.

Podsumowując, aż w trzydziestu państwach europejskich istnieje prawna możliwość zawarcia tzw. małżeństwa homoseksualnego lub takiegoż związku partnerskiego. Pierwszym państwem, które zdecydowało się na wprowadzenie przepisów pozwalających na zawarcie małżeństwa przez pary tej samej płci była Holandia, gdzie 1 kwietnia 2001 r. weszła w życie *Ustawa otwierająca małżeństwo dla osób tej samej płci* [Pawliczak 2014, 265]. Następnie prawo do zawarcia małżeństwa osobom homoseksualnym zagwarantowano w: Belgii, Hiszpanii, Norwegii, Szwecji, Portugalii, Islandii, Danii, Francji, Anglii i Walii, Szkocji, Luksemburgu, Irlandii, na Malcie, Finlandii, Niemczech, Austrii, Szwajcarii, Słowenii oraz w Andorze³¹.

²⁹ *Same-sex marriage*. Der Österreichische Verfassungsgerichtshof, www.vfgh.gv.at [dostęp: 09.03.2023].

³⁰ *Same-Sex Marriage Around the World*, <https://www.pewresearch.org/religion/fact-sheet/gay-marriage-around-the-world/> [dostęp: 09.03.2023].

³¹ *Same-sex relationship*, https://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_relationship [dostęp: 09.03.2023].

Baw

55

Są to państwa-członkowie Unii Europejskiej, jak i będące poza nią, jak np. Norwegia czy Islandia. Aktualnie wyżej wymienionych możliwości (tzw. małżeństw osób tej samej płci, jak i związków partnerskich dla takich osób) spośród dwudziestu siedmiu państw-członków Unii Europejskiej, nie przewidują ustawodawstwa jedynie sześciu: Polski, Litwy, Łotwy, Rumuni, Słowacji i Bułgarii. Stan ten jednak wkrótce może się zmienić, z uwagi na zaplanowane debaty parlamentarne w niektórych spośród nich.

3. Ewolucja orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w kwestii legalizacji związków par jedнопłciowych

Wymaga podkreślenia, że w ramach europejskich systemów ochrony praw człowieka brak jest generalnych rozwiązań, które jednoznacznie nakazują lub zakazują państwom wprowadzania regulacji prawnych zezwalających parom homoseksualnym na zawieranie małżeństw na takich samych zasadach i warunkach jak pary heteroseksualne.

*Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*³² przyjmuje tradycyjny, tj. monogamiczny i heteroseksualny model małżeństwa. Zgodnie z art. 12, „Mężczyźni i kobiety w wieku małżeńskim mają prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa”. W rozumieniu EKPC małżeństwo jest zatem związkiem dwojga ludzi różnej płci, zawartym zgodnie z wymogami właściwego prawa krajowego. W chwili uchwalenia EKPC (4 listopada 1950 r.) taki model małżeństwa uchodził za oczywisty. Później, przez długi czas postanowienia interpretowano w ten sposób, że wprowadzenie do porządku prawnego możliwości zawierania małżeństw przez pary homoseksualne zależy od przyjętej przez państwo wizji małżeństwa i rodziny. ETPCz w swoich orzeczeniach³³ podkreślał, że państwa korzystają w tym zakresie z szerokiego marginesu uznania, co było pochodną tezy, że to władze krajowe są najlepiej zorientowane w obyczajach i tradycjach obecnych w danym społeczeństwie. Jednak, jak można zaobserwować z biegiem lat, takie

³² *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 [dalej: EKPC].

³³ Orzeczenia ETPCz są dostępne na stronach: <https://etpcz.ms.gov.pl/searchetpc> oraz <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D>.

podejście uległo poważnym zmianom. Autor poniżej przedstawia kierunek tej ewolucji, która uwidacznia się na przykładzie następujących spraw:

3.1. *Schalk i Kopf przeciwko Austrii*

W sprawie tej ETPCz wyrokiem z dnia 24 czerwca 2010 r. oddalił skargę dotyczącą instytucjonalizacji w prawie krajowym związków osób tej samej płci³⁴.

Skarżący podnosili, że są dyskryminowani z powodu orientacji seksualnej, ponieważ odmówiono im prawa do zawarcia małżeństwa i do czasu wejścia w życie ustawy o zarejestrowanych związkach partnerskich nie mieli możliwości prawnego uznania ich związku.

Trybunał nie uznał, że brak w prawie krajowym Austrii zinstytucjonalizowanego związku partnerskiego osób tej samej płci jest naruszeniem EKPC. W uzasadnieniu stwierdził, iż nie doszło do naruszenia art. 12 (prawo do zawarcia małżeństwa), ani do naruszenia art. 14 (zakaz dyskryminacji) w związku z art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) i w § 101 *expressis verbis* wskazał, że „art. 12 nie wprowadza obowiązku rozszerzenia regulacji małżeństwa na związki osób tej samej płci” uznając, że obowiązek taki nie może być również wywiedziony z art. 14 w związku z art. 8. Natomiast w § 108 uzasadnienia zaakcentował, że w „nieskrępowanej postanowieniami art. 12, a także art. 14 w związku z art. 8 EKPC, w gestii państw-sygnatariuszy leży ograniczenie zawierania małżeństw dla związków tej samej płci. Trybunał nie tylko nie nakazał państwu przyznania dostępu do małżeństwa dla par jedнопłciowych, ale także jednoznacznie odrzucił argument, iż państwa, które instytucjonalizują związki homoseksualne pod inną postacią, powinny to uczynić w sposób analogiczny do konstrukcji prawnej małżeństwa, zaznaczając przysługiwanie państwom szerokiego marginesu uznania w takich sprawach.

3.2. *Gas i Dubuis przeciwko Francji*

W sprawie tej Trybunał wydał niemal identyczny osąd jak w sprawie przytoczonej powyżej³⁵. W uzasadnieniu wyroku stwierdził, że z EKPC nie wynika prawo do zawarcia małżeństwa homoseksualnego. Regulacja w tym

³⁴ Wyrok ETPCz z dnia 24 czerwca 2010 r., skarga nr 30141/04.

³⁵ Wyrok ETPCz z dnia 15 marca 2010 r., skarga nr 25951/07.

Benn

57

zakresie leży w gestii poszczególnych państw. Ponadto w § 66 uzasadnienia Trybunał wyraźnie zaznaczył, że „art.12 *Konwencji* nie nakłada na rządy państw-sygnatariuszy obowiązku otwarcia małżeństwa na związki osób homoseksualnych”, a prawo do małżeństwa homoseksualnego nie może być wyinterpretowane z art. 14 w zw. z art. 8 EKPC. Ponownie podkreślił, że państwa w tym zakresie korzystają z pewnego zakresu swobodnego uznania.

3.3. *Hämäläinen przeciwko Finlandii*

W sprawie tej skarżąca, która urodziła się jako mężczyzna, w 1996 r. zawarła związek małżeński z kobietą, po czym we wrześniu 2009 r. poddała się operacji zmiany płci na żeńską. W czerwcu 2006 r. skarżąca zmieniła imiona, jednak nie mogła uzyskać zmiany numeru identyfikacyjnego na numer wskazujący płeć żeńską w dokumentach urzędowych, ze względu na brak zgody żony na przekształcenie ich małżeństwa w zarejestrowany związek partnerski osób tej samej płci. Ponieważ urząd odmówił zarejestrowania skarżącej jako kobiety, skarżąca podniosła, że pełne urzędowe uznanie jej nowej płci może nastąpić dopiero po przekształceniu jej małżeństwa w zarejestrowany związek partnerski osób tej samej płci i na tej podstawie wywiodła skargę.

Trybunał, który orzekał jako Wielka Izba w wyroku z dnia 16 lipca 2014 r. uznał, że nie doszło do naruszenia art. 8 EKPC³⁶. Uznał, że związek partnerski stanowi autentyczną alternatywę zapewniającą ochronę prawną dla par jednopłciowych w niemal identycznym stopniu co ochrona przewidziana dla związków małżeńskich. Istniejące nieznaczne różnice między tymi instytucjami nie oznaczają wadliwości obowiązującego w Finlandii systemu prawnego z punktu widzenia pozytywnego obowiązku wynikającego z art. 8 EKPC. Ponadto uznał, że przekształcenie związku nie wiązałoby się z żadnymi następstwami dla życia rodzinnego skarżącej, gdyż nie wpływałoby na stosunki rodzicielskie ani na odpowiedzialność za pieczę i utrzymanie dziecka. Trybunał stał na stanowisku, że nie występują żadne osobne problemy związane z art. 12 EKPC oraz że nie doszło do naruszenia art. 14 w związku z art. 8 i art.12 EKPC.

³⁶ Wyrok ETPCz z dnia 16 lipca 2014 r., skarga nr 37359/09.

Bum

58

3.4. *Chapin i Charpentier przeciwko Francji*

Sprawa ze skargi małżeństwa dwóch mężczyzn zawartego przed burmistrzem Bègles, a następnie uznanego za nieważne przez sądy. Skarżący podnosili, że ograniczenie dostępu do małżeństwa tylko dla par heteroseksualnych stanowi dyskryminacyjne naruszenia prawa do zawarcia małżeństwa. Zarzucali także, że podczas wykonywania swojego prawa do poszanowania życia rodzinnego byli dyskryminowani na tle ich orientacji seksualnej.

Trybunał w wyroku z dnia 9 czerwca 2016 r. uznał, że nie doszło do naruszenia art. 12 w związku z art. 14 ani do naruszenia art. 8 w związku z art. 14 EKPC³⁷. Powtórzył stwierdzenia zawarte w sprawie *Schalk i Kopf przeciwko Austrii* (zob. wyżej), że ani art. 12, ani art. 8 w związku z art. 14 nie może być interpretowany jako nakładający na państwa obowiązek przyznania dostępu do małżeństwa parom jedнопłciowym. Trybunał zaakcentował, że tak samo twierdził w wyrokach w sprawie *Hämäläinen przeciwko Finlandii* (zob. wyżej) oraz *Oliari i Inni przeciwko Włochom*, a mając na względzie krótki okres, jaki upłynął od ich wydania nie znajduje powodu, dla którego miałby nie powtórzyć motywów rozstrzygnięcia.

3.5. *Orlandi i Inni przeciwko Włochom*

Ta sprawa wiąże się ze skargą sześciu par tej samej płci (jedenastu obywateli Włoch i jeden obywatel Kanady) na niemożność zarejestrowania bądź uznania we Włoszech w formie jakiegokolwiek związku ich małżeństw zawartych za granicą. Zarzucali także dyskryminację ze względu na orientację seksualną.

Trybunał w wyroku z dnia 14 grudnia 2017 r. uznał, że doszło do naruszenia art. 8 *Konwencji*, ponieważ państwo nie wyważyło odpowiednio konkurencyjnych interesów oraz ze względu na naruszenia praw osób pozostających w związkach³⁸. Zdaniem Trybunału, pomimo że państwa miały szeroki margines uznania w kwestii dopuszczalności, czy też rejestracji małżeństw jedнопłciowych, doszło do naruszania praw tych par po tym, jak zawarły one małżeństwa za granicą. Trybunał uznał, że brak uznania przez Włochy małżeństw jedнопłciowych zawartych za granicą stanowiło naruszenie prawa do poszanowania życia rodzinnego małżonków.

³⁷ Wyrok ETPCz z dnia 9 czerwca 2016 r., skarga nr 40183/07.

³⁸ Wyrok ETPCz z dnia 14 grudnia 2017 r., skarga nr 26431/12.

Bum

59

3.6. *Fedotova i Inni przeciwko Rosji*

Wyrokiem z dnia 17 stycznia 2023 r. Wielka Izba ETPCz wydała wyrok w sprawie *Fedotova i Inni przeciwko Rosji*, dotyczącej skarg trzech par osób tej samej płci, których wnioski o zawarcie związku małżeńskiego zostały odrzucone, ponieważ prawo rosyjskie stanowi, że małżeństwo mogą zawrzeć wyłącznie kobieta z mężczyzną³⁹. Zarzucając naruszenie art. 8 i art. 14 w zw. z art. 8 EKPC skarżący podnieśli, że nie mogą w żaden sposób zalegalizować swoich związków w Rosji, co stanowi dyskryminację na tle orientacji seksualnej. Sprawa ta trafiła do Wielkiej Izby w wyniku wniosku Rosji o rozpoznanie przez nią sprawy po wydaniu wyroku stwierdzającego naruszenie art. 8 EKPC przez Izbę w dniu 13 lipca 2021 r. Trybunał wziął pod uwagę wyraźny trend do legalizowania związków tej samej płci w państwach członkowskich RE (§ 166-177 uzasadnienia) i stwierdził, że z art. 8 EKPC wynika pozytywny obowiązek zapewnienia ram prawnych umożliwiających parom tej samej płci odpowiednie uznanie i ochronę ich związku (§ 178), zaś w ramach marginesu uznania państw pozostaje, w jakiej formie to zapewnią (§ 189).

Trzeba podkreślić, że Trybunał nie uwzględnił argumentów Rosji o ochronie tradycyjnej rodziny, bowiem legalizacja związków tej samej płci nie osłabia praw par heteroseksualnych (§ 212) i o przekonaniach większości Rosjan, gdyż prawa mniejszości nie mogą być uwarunkowane tym, czy zgadza się na nie większość (§ 218) oraz o ochronie nieletnich przed promocją homoseksualizmu, wskazując, że przyjmując przepisy zakazujące promowania homoseksualizmu władze wzmacniają stygmaty i uprzedzenia oraz zachęcają do homofobii, co jest niezgodne z pojęciami równości, pluralizmu i tolerancji właściwymi dla społeczeństwa demokratycznego (§ 222). Wielka Izba orzekła większością głosów 14 do 3, że w niniejszej sprawie doszło do naruszenia art. 8 EKPC. Jednocześnie uznała, że nie ma potrzeby rozpoznawania zarzutu naruszenia art. 8 w zw. z art. 14 EKPC. Do wyroku złożone zostały cztery zdania odrębne: 1) sędzia Dariana Pavli z Albanii oraz sędzia Iulia Antoanella Motoc z Rumunii (były to opinie częściowo rozbieżne), w którym skrytykowały brak orzeczenia merytorycznego w odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 14 w zw. z art. 8 EKPC; 2) sędzia Krzysztof Wojtyczek, którego zdaniem, rola prawotwórcza ETPCz jest bardzo ograniczona, a nowe prawa mogą być kreowane poprzez zawieranie

³⁹ Wyrok ETPCz z dnia 17 stycznia 2023 r., skargi nr: 40792/10, 30538/14 i 43439/14.

Baum 60

nowych traktatów, co państwa członkowskie w przeszłości robiły. W czasie ratyfikacji EKPCz Rosja nie mogła przewidzieć takiej interpretacji art. 8, jak tego dokonała Wielka Izba. Ponadto zauważył, że Rosja, która już jest poza RE nie jest związana EKPC, wobec tego ten wyrok i każdy inny wydany przeciwko Rosji po 16 września 2022 r. nie powinien mieć efektu *erga omnes*; 3) sędzia Alena Poláčkova ze Słowacji podniosła, że skład Wielkiej Izby był niezgodny z prawem ze względu na udział w orzekaniu rosyjskiego sędziego; 4) sędzia Michaił Lobow z Rosji, który zauważył, że w Europie nie ma konsensusu co do legalizacji związków homoseksualnych, a Wielka Izba w nieuprawniony sposób posłużyła się sformułowaniem „wyraźny trend”, aby pominąć fakt, że populacja państw, w których związki takie nie są zalegalizowane, stanowią niemal połowę populacji państw członkowskich. Jego zdaniem ETPCz nie powinien wymuszać zmian społecznych wyrokami.

Należy zauważyć, że omawiany wyrok zapadał po wykluczeniu Rosji z RE, lecz mimo tego Wielka Izba stwierdziła, że ETPCz jest właściwy do rozpoznania sprawy w zakresie zdarzeń sprzed 16 września 2022 r.

Przechodząc do omówienia linii ewolucyjnej ETPCz na przykładzie przytoczonych wyroków, można powiedzieć, że stanowisko Trybunału ewoluowało od przyznawania prawa do zawierania małżeństwa jedynie parom heteroseksualnym, poprzez nieuznawanie za sprzeczne z postanowieniami EKPC przyznania takiego prawa także parom jedнопłciowym. Stworzenie możliwości innych form instytucjonalizacji pożycia dla par jednorodnych płciowo w ramach wewnętrznego porządku prawnego państw – stron EKPC także nie było przez Trybunał uznawane za nie dające się pogodzić z postanowieniami EKPC [Jaros 2015, 90]. Stanowisko to jednak uległo radykalnej zmianie po wydaniu wyroku w sprawie *Fedotova i Inni przeciwko Rosji*, poprzez uznanie w nim, że z art. 8 EKPC wynika pozytywny obowiązek zapewnienia ram prawnych umożliwiających parom tej samej płci odpowiednie uznanie i ochronę ich związku, zaś w ramach marginesu uznania państw pozostaje, w jakiej formie to zapewnią.

Podsumowując, zmiana linii orzeczniczej ETPCz idzie w parze z dynamiką zmian w ustawodawstwie rodzinnym państw europejskich dopuszczających zawieranie tzw. małżeństw homoseksualnych lub wprowadzających rejestrację związków partnerskich.

61

4. Adopcje dzieci przez pary homoseksualne i surogacja

Kolejne zmiany w obszarze prawa rodzinnego, jakie przedsięwzięto w wielu państwach europejskich, dotyczyły zalegalizowania adopcji dzieci przez pary homoseksualne. Aktualnie taka możliwość istnieje w dwudziestu jeden państwach. Są to: Andora, Austria, Belgia, Chorwacja, Dania, Finlandia, Francja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Islandia, Lichtenstein, Luksemburg, Malta, Niemcy, Norwegia, Portugalia, Słowenia, Szwajcaria, Szwecja i Wielka Brytania⁴⁰. W państwach tych, a ponadto w Czechach, Estonii i Grecji, pary osób tej samej płci mogą być ustanowione rodziną zastępczą dla dziecka, zaś w San Marino i Estonii partner osoby tej samej płci może wystąpić z wnioskiem o adopcję dziecka partnera⁴¹.

W przestrzeni europejskiej doszło też do nowelizacji prawa w dziedzinie macierzyństwa zastępczego (surogacji). Przepisy dotyczące tzw. macierzyństwa zastępczego są zróżnicowane w poszczególnych państwach, które na to zezwalają. Pomimo postanowienia art. 3 *Karty praw podstawowych Unii Europejskiej*⁴², że „w dziedzinie medycyny i biologii należy przestrzegać w szczególności: [...] c) zakazu wykorzystywania ciała ludzkiego i jego części jako źródła korzyści majątkowych” oraz art. 21 *Konwencji z Oviedo*⁴³, ratyfikowanej przez dwadzieścia dziewięć krajów, wskazującego na „zakaz czerpania korzyści majątkowych” i stanowiącego, iż „Ciało ludzkie i jego części nie mogą same w sobie, stanowić źródła zysku.”, niektóre państwa zezwalają na komercyjne macierzyństwo zastępcze.

Dokonana kwerenda w ustawodawstwie wybranych państw europejskich pozwala na przedłożenie następujących ustaleń:

⁴⁰ Na podstawie: *Same-sex adoption*, https://en.wikipedia.org/wiki/Same-sex_adoption [dostęp: 20.03.2023].

⁴¹ Tamże.

⁴² *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej* (2021/C 326/02) z dnia 26 października 2012 r., Dz. Urz. UE C Nr 326, s. 321. Dokument także w: P.J. Jaros, M. Michalak, *Prawa Dziecka. Dokumenty Unii Europejskiej, Zbiór i opracowanie*, t. I, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2018, s. 11-25.

⁴³ *Konwencja o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny (Konwencja o prawach człowieka i biomedycynie)* sporządzona w Oviedo w dniu 4 kwietnia 1997 r., w: P.J. Jaros, *Prawa Dziecka. Dokumenty Rady Europy. Zbiór i opracowanie*, s. 231-45.

62

Austria

Surowgacja w prawie austriackim jest zabroniona⁴⁴.

Belgia

Zakazana w Belgii jest jedynie surowgacja odpłatna⁴⁵.

Czechy

W Republice Czeskiej surowgacja jest jedynie wzmiankowana w § 804 ustawy n. 89/2012, w którym przewiduje się wyjątek od zakazu adopcji przez najbliższych krewnych i rodzeństwa. Nie dotyczy to jednak macierzyństwa zastępczego [Svatoš i Konečná 2019, 200].

Finlandia

Wszystkie umowy dotyczące macierzyństwa zastępczego (zarówno komercyjne, jak i altruistyczne) są nielegalne⁴⁶.

Francja

We Francji od 1994 r. każda umowa o macierzyństwo zastępcze, która ma charakter komercyjny lub altruistyczny, jest nielegalna lub niezgodna z prawem i nie jest usankcjonowana przez prawo (art. 16-7 *Kodeksu cywilnego*). Francuski Sąd Kasacyjny przyjął ten punkt widzenia w 1991 r. Orzekł, że jeśli jakakolwiek para zawrze umowę lub uzgodni z inną osobą, że ma ona urodzić dziecko męża i przekazać je po urodzeniu tej parze, oraz że podejmuje decyzję, iż nie zatrzyma dziecka, para zawierająca taką umowę nie może adoptować dziecka. W wyroku sąd uznał, że taka umowa jest niezgodna z prawem na podstawie art. 6, 353 i 1128 k.c.⁴⁷

⁴⁴ *Surrogacy*, <https://www.bmeia.gv.at/en/austrian-consulate-general-new-york/service-for-citizens/civil-status-family/surrogacy/> [dostęp: 20.03.2023].

⁴⁵ *International Surrogacy Laws*, http://www.familylaw.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=69&Itemid=99&lang=en [dostęp: 20.03.2023].

⁴⁶ *Surrogacy abroad*, <https://um.fi/surrogacy-abroad> [dostęp: 20.03.2023].

⁴⁷ *Cass., Ass. plén., 31 May 1991*, <https://www.casebooks.eu/contractLaw1/chapter3/excerpt.php?excerptId=2663> [dostęp: 20.03.2023].

63

Grecja

Grecja jest jedynym krajem Unii Europejskiej posiadającym kompleksowe ramy regulujące i egzekwujące macierzyństwo zastępcze, zgodnie z uzasadnieniem do art. 17 ustawy L. 4272/2014. Możliwość ta obejmuje teraz także wnioskodawców lub matki zastępcze, których miejsce stałego zamieszkania znajduje się poza Grecją⁴⁸.

Holandia

Altruistyczne macierzyństwo zastępcze jest w Holandii legalne. Tylko komercyjne macierzyństwo zastępcze jest nielegalne zarówno w Belgii, jak i Holandii⁴⁹.

Hiszpania

Podczas gdy macierzyństwo zastępcze nie jest dozwolone w Hiszpanii (umowa o zrzeczenie się przez biologiczną matkę nie jest prawnie ważna), to legalne jest wykonywanie macierzyństwa zastępczego w kraju, w którym jest ono uznane – jeśli matka ma obywatelstwo tego samego kraju⁵⁰.

Islandia

Wszystkie formy ewentualnego macierzyństwa zastępczego są nielegalne⁵¹.

Niemcy

Wszystkie ustalenia dotyczące macierzyństwa zastępczego (zarówno komercyjne, jak i altruistyczne) są nielegalne⁵².

⁴⁸ *Surrogacy laws by country*, https://en.wikipedia.org/wiki/Surrogacy_laws_by_country [dostęp: 20.03.2023].

⁴⁹ *Legal and illegal aspects of surrogacy*, <https://www.government.nl/topics/surrogate-mothers/surrogacy-legal-aspects> [dostęp: 20.03.2023].

⁵⁰ *Surrogacy laws by country*, https://en.wikipedia.org/wiki/Surrogacy_laws_by_country [dostęp: 20.03.2023].

⁵¹ Tamże.

⁵² *Germany: Federal Court of Justice Rules on Legal Motherhood of Surrogate*, <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2019-04-29/germany-federal-court-of-justice-rules-on-legal-motherhood-of-surrogate/> [dostęp: 20.03.2023].

64

Szwecja

Surogacja jest nielegalna w szwedzkiej opiece zdrowotnej, ale nie ma dla niej żadnych regulacji prawnych dotyczących macierzyństwa zastępczego i pozostaje nieuregulowana⁵³.

Szwajcaria

Surogacja jest uregulowana w *Bundesgesetz über die medizinisch unterstützte Fortpflanzung (Fortpflanzungsmedizingesetz, FMedG) vom 18. Dezember 1998* i jest nielegalna. Prawo zakazuje macierzyństwa zastępczego, art. 31 reguluje zaś karanie lekarzy stosujących metodę zapłodnienia pozaustrojowego w przypadku macierzyństwa zastępczego lub osób aranżujących macierzyństwo zastępcze. Matka zastępcza nie jest karana przez prawo⁵⁴.

Ukraina

Od 2002 r. macierzyństwo zastępcze i macierzyństwo zastępcze w połączeniu z dawstwem komórek jest na Ukrainie legalne. W Kijowie i Lwowie funkcjonują kliniki zajmujące się macierzyństwem zastępczym. Zgodnie z prawem, dawca lub matka zastępcza nie ma praw rodzicielskich nad urodzonym dzieckiem, a urodzone dziecko zgodnie z prawem jest dzieckiem przyszłych rodziców.

Macierzyństwo zastępcze jest regulowane przez art. 123 *Kodeksu rodzinnego Ukrainy* i rozporządzenie Ministerstwa Zdrowia Ukrainy *O zatwierdzeniu stosowania technologii wspomaganego rozrodu na Ukrainie* z dnia 9 września 2013 r., nr 787. Nie jest do tego wymagane żadne specjalne zezwolenie jakiegokolwiek organu regulacyjnego. Pisemna świadoma zgoda wszystkich stron (przyszłych rodziców i matki zastępczej) uczestniczących w programie macierzyństwa zastępczego jest obowiązkowa. Przyszła matka musi wykazać, że faktycznie istnieje przyczyna medyczna, która uniemożliwia jej zajście w ciążę.

Ukraina nie popiera jednak macierzyństwa zastępczego dla par homoseksualnych.

⁵³ *Surrogacy laws by country*, https://en.wikipedia.org/wiki/Surrogacy_laws_by_country [dostęp: 20.03.2023].

⁵⁴ Tamże.

65

Ustawodawstwo ukraińskie zezwala, by nazwiska przyszłych rodziców od samego początku były zamieszczone w akcie urodzenia dziecka urodzonego w wyniku programu macierzyństwa zastępczego. Natomiast nazwisko surogatki nie jest w nim wymienione. Dziecko jest prawnie „należące” do przyszłych rodziców już od momentu poczęcia. Surogat nie może zatrzymać dziecka po urodzeniu. Nawet jeśli program dawstwa miał miejsce i nie ma biologicznego pokrewieństwa między dzieckiem a przyszłą matką, ich nazwiska będą w akcie urodzenia (klauzula 3 art. 123 *Kodeksu rodzinnego Ukrainy*).

W Ukrainie dozwolone jest również badanie embrionów i komercyjne dawstwo gamet i embrionów⁵⁵.

Wielka Brytania

Altruistyczne macierzyństwo zastępcze jest legalne w Wielkiej Brytanii, jednak komercyjne umowy o zastępstwo zastępcze nie występują, ponieważ są zakazane na mocy sekcji 2 ustawy o *umowach zastępczych* z 1985 r. Ponadto, reklama macierzyństwa zastępczego została uznana za przestępstwo na podstawie sekcji 3 ustawy o *macierzyństwie zastępczym*, zaś ustawa o *zapłodnieniu człowieka i embriologii* z 2008 r. dodaje wyjątek, zezwalający agencji *non-profit* na prowadzenie reklamy. Niezależnie od umownego lub finansowego wynagrodzenia za wydatki, ustalenia dotyczące macierzyństwa zastępczego nie są prawnie wykonalne na mocy sekcji 1A ustawy o *umowach dotyczących zastępstwa*; w związku z tym matka zastępcza zachowuje ustawowe prawo do określenia „statusu” dziecka, nawet jeśli nie są one genetycznie spokrewnione. O ile nie zostanie wydany nakaz rodzicielski lub nakaz adopcyjny, matka zastępcza pozostaje prawną matką dziecka⁵⁶.

Włochy

Zgodnie z przepisami ustawy nr 40 zatwierdzonej 19 lutego 2004 r. przez włoski Parlament – *Przepisy dotyczące medycznie wspomaganej prokreacji*, jakkolwiek forma sprzedaży gamet lub zarodków, jak również

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ *International Surrogacy Laws*, http://www.familylaw.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=69&Itemid=99&lang=en [dostęp: 20.03.2023].

Bmw

66

macierzyństwo zastępcze, jest zabroniona i podlega karze pozbawienia wolności od trzech miesięcy do dwóch lat i grzywną w wysokości od 600 000 do miliona euro (art. 12 ust. 6). Zakaz ten został dodatkowo poparty wyrokiem włoskiego Trybunału Konstytucyjnego (tj. wyrokiem nr 272 wydanym w 2017 r.), który stwierdził, że „praktyka macierzyństwa zastępczego nieznośnie stanowi obrazę godności kobiety i głęboko podkopuje stosunki międzyludzkie”⁵⁷.

Polska

Jeżeli chodzi o prawo polskie, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*⁵⁸ w art. 61⁹ jednoznacznie stanowi, że matką dziecka jest kobieta, która je urodziła. Z tym przepisem koreluje art. 189a *Kodeksu karnego*⁵⁹, który w przypadku wykrycia umowy o surogację może doprowadzić do odpowiedzialności karnej za przestępstwo handlu ludźmi. Warto przytoczyć też art. 211a k.k., który penalizuje zarówno oddanie dziecka do adopcji przez osobę, której przysługuje nad nim władza rodzicielska, jak i przyjęcie dziecka do adopcji przez osobę, od której to dziecko nie pochodzi, niebędącej jego biologicznym rodzicem. Odpowiedzialność z § 1 zachodzi, jeżeli dana osoba działa „w celu osiągnięcia korzyści majątkowej”, natomiast z § 2 – jeżeli działa „w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, zatajając ten cel przed sądem”.

Z przedstawionego powyżej zestawienia wynika, że surogacja w zdecydowanej większości wymienionych państw jest zakazana. Dotyczy to zarówno surogacji altruistycznej, jak i komercyjnej. Natomiast w Belgii, Holandii, Wielkiej Brytanii i Grecji nielegalna jest surogacja komercyjna, zaś na Ukrainie nie jest prawnie uregulowana jako komercyjna i jest bardziej zbliżona do altruistycznej.

⁵⁷ *Surrogacy laws by country*, https://en.wikipedia.org/wiki/Surrogacy_laws_by_country [dostęp: 20.03.2023].

⁵⁸ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Dz. U. z 2020 r. poz. 1359 [dalej: k.r.o.].

⁵⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny*, Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 [dalej: k.k.].

Bm

67

5. Mowa nienawiści w Europie a orientacja seksualna i tożsamość płciowa w wybranych państwach Europy

Austria (po zmianach z 2020 r.)

Karalnym jest publiczne podżeganie do przemocy lub nienawiści m.in. z powodu płci kulturowej lub orientacji seksualnej – kara do 2 lat pozbawienia wolności (art. 283 *Kodeksu karnego*)⁶⁰.

Chorwacja (po zmianach z 2019 r.)

Karalnym jest „prześladowanie organizacji lub osób promujących równość między ludźmi” – kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat art. 174 *Kodeksu karnego*.

Karalnym jest podżeganie przez prasę, radio, telewizję, system lub sieć informatyczną, publiczne zgromadzenie, lub w inny sposób publicznie podżeganie lub udostępnianie materiałów podżegających do przemocy lub nienawiści m.in. z powodu płci kulturowej, identyfikacji płciowej lub orientacji seksualnej – kara pozbawienia wolności do 3 lat.

Popęlnienie przestępstwa z nienawiści m.in. z powodu płci kulturowej, identyfikacji płciowej lub orientacji seksualnej jest okolicznością obciążającą (art. 87 *Kodeksu karnego*).

W przypadku dziewięciu typów przestępstw istnieją formy kwalifikowane, jeżeli zostały popełnione z nienawiści m.in. na ww. tle⁶¹.

Francja (po zmianach z 2022 r.)

Jeżeli przestępstwu towarzyszą, poprzedzają je lub następują po nim słowa, pisma, obrazy przedmioty lub zachowania w jakikolwiek sposób obraźliwe dla honoru lub powagi pokrzywdzonego lub grupy, do której należy pokrzywdzony, z uwagi na m.in. płeć, orientację seksualną lub identyfikację płciową powoduje to podwyższenie górnej granicy zagrożenia, według

⁶⁰ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2Ccountry%3A4%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

⁶¹ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2Ccountry%3A110%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

68

siedmiu kategorii w zależności od górnego zagrożenia formy podstawowej (art. 132-77 *Kodeksu karnego*).

Karalna jest odmowa wyświadczenia usługi, dostarczenia towaru, wynajmu, utrudnianie prowadzenia działalności gospodarczej z powodu m.in. płci, obyczajów, orientacji seksualnej lub identyfikacji płciowej, a także uzależnienie zatrudniania, przyjęcia na staż itp. o ww. czynników – kara do 3 lat pozbawienia wolności i grzywna (art. 225-1 i 225-2 *Kodeksu karnego*).

Karalne są praktyki, zachowania i powtarzające się propozycje zmierzające do zmiany lub stłumienia orientacji seksualnej – kara do 2 lat pozbawienia wolności i grzywna.

W typach kwalifikowanych, np. gdy czyn taki jest popełniony w stosunku do małoletniego lub w stosunku do zstępnego i osoby pod władzą rodzicielską sprawcy grozi kara do 3 lat pozbawienia wolności i wyższa grzywna (art. 225-4-13 *Kodeksu karnego*).

Ponadto sąd może pozbawić sprawcę władzy rodzicielskiej lub ją ograniczyć⁶².

Grecja

Popełnienie przestępstwa m.in. z powodu orientacji seksualnej lub identyfikacji płciowej pokrzywdzonego stanowi okoliczność obciążającą, skutkującą podniesieniem dolnej i górnej granicy zagrożenia, wykluczającą wydanie wyroku w zawieszeniu (art. 79 i 81A *Kodeksu karnego*)⁶³.

Hiszpania (po zmianach w 2022 r.)

Popełnienie przestępstwa z uwagi m.in. na płeć, identyfikację płciową, orientację seksualną i uprzedzenia sprawcy co do ról płciowych jest okolicznością obciążającą (art. 22 *Kodeksu karnego*).

Karalnym jest prowokowanie nienawiści, wrogości, dyskryminacji albo przemocy m.in. z powodu płci, identyfikacji płciowej lub orientacji seksualnej oraz wytwarzanie, opracowywanie, posiadanie w celu rozpowszechniania, udostępnianie, rozpowszechnianie i sprzedawania pism i innych materiałów,

⁶² <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070719> [dostęp: 21.03.2023].

⁶³ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2Ccountry%3A100%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

Baur

69

które mogą być użyte bezpośrednio lub pośrednio do prowokowania nienawiści, wrogości, dyskryminacji lub przemocy z ww. powodów – kara od roku do 4 lat pozbawienia wolności i grzywna (art. 510 ust. 1 *Kodeksu karnego*).

Karalnym jest naruszenie godności osób przez działania prowadzące do poniżenia, lekceważenia, zdyskredytowania tych osób m.in. z powodu płci, identyfikacji płciowej lub orientacji seksualnej oraz wytwarzanie, opracowywanie, posiadanie w celu rozpowszechniania, udostępnianie, rozpowszechnianie i sprzedawania pism i innych materiałów, które mogą być użyte bezpośrednio lub pośrednio do takiego poniżenia, lekceważenia i zdyskredytowania – kara od 6 miesięcy do 2 lat pozbawienia wolności i grzywna; a jeżeli czyny te promują lub sprzyjają klimatowi nienawiści, wrogości, dyskryminacji albo przemocy wobec wymienionych kategorii osób – kara od roku do 4 lat pozbawienia wolności i grzywna (art. 510 ust. 2 *Kodeksu karnego*).

Karalna jest odmowa dostępu do usługi publicznej z powodu m.in. płci, identyfikacji płciowej i orientacji seksualnej – kara od 6 miesięcy do 2 lat pozbawienia wolności, grzywna i zakaz wykonywania zawodu lub piastowania stanowiska od roku do 3 lat (art. 511 *Kodeksu karnego*).

Karalna jest odmowa w ramach czynności zawodowych lub przedsiębiorstwa spełnienia świadczenia z powodu m.in. płci, identyfikacji płciowej i orientacji seksualnej – kara zakazu sprawowania urzędu, wykonywania zawodu lub działalności gospodarczej na okres od roku do 4 lat⁶⁴.

Irlandia

Karalnym jest publikowanie lub rozpowszechnianie materiałów pisemnych, użycie słów, zachowanie, pokazanie materiału pisemnego, rozpowszechnianie, pokazywanie, odtwarzanie nagrania dźwięku lub obrazu, jeżeli te słowa, zachowanie lub materiał mogą grozić, urażać, obrażać, podsycać nienawiść intencjonalnie, lub w świetle okoliczności prawdopodobnie podsycić nienawiść wobec grupy osób m.in. z uwagi na orientację seksualną – kara grzywny lub pozbawienie wolności do lat 2 (art. 1 i 2 *Ustawy o przestępstwach z nienawiści*)⁶⁵.

⁶⁴ *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*, <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444> [dostęp: 21.03.2023].

⁶⁵ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2Ccountry%3A96%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

Islandia (po zmianach w 2015 r.)

Karalne jest: wyśmiewanie, pomawianie, obrażanie, grożenie i w inny sposób atakowanie osoby lub grupy osób m.in. z powodu orientacji seksualnej lub identyfikacji płciowej – kara grzywny lub pozbawienia wolności do lat 2 (art. 233a *Kodeksu karnego*); odmowa sprzedaży towaru lub świadczenia usługi, lub odstępu do miejsca publicznego czy zgromadzenia osobie m.in. z powodu jej skłonności seksualnych – kara grzywny lub pozbawienia wolności do 6 miesięcy (art. 180 *Kodeksu karnego*)⁶⁶.

Malta

Popęlnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią m.in. z powodu płci, identyfikacji płciowej lub orientacji seksualnej powoduje zaostrożenie kary o jeden lub dwa stopnie (art. 83B *Kodeksu karnego*).

Niektóre rozdziały *Kodeksu karnego* ponadto przewidują zaostrożenie kary o jeden lub dwa stopnie, jeżeli przestępstwo jest motywowane płcią, identyfikacją płciową lub orientacją seksualną.

Karalnym jest publikowanie lub rozpowszechnianie materiałów pisemnych, użycie słów, zachowanie, pokazanie materiału pisemnego, rozpowszechnianie, pokazywanie, odtwarzanie nagrania dźwięku lub obrazu, jeżeli te słowa, zachowanie lub materiał mogą grozić, urażać, obrażać, podsycać nienawiść intencjonalnie, lub w świetle okoliczności prawdopodobnie wobec grupy osób m.in. z uwagi na orientację seksualną – kara pozbawienia wolności od 6 do 18 miesięcy (art. 82a *Kodeksu karnego*)⁶⁷.

Monaco

Karalne jest prowokowanie nienawiści albo przemocy wobec osób lub grup osób z powodu m.in. orientacji seksualnej – kara do 5 lat pozbawienia wolności (art. 16 ustawy o wolności wyrażania poglądów)⁶⁸.

⁶⁶ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2Ccountry%3A97%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

⁶⁷ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2Ccountry%3A88%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

⁶⁸ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2Ccountry%3A86%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

71

Portugalia (po zmianach z 2017 r.)

Karalne jest zakładanie i organizowanie organizacji oraz rozwijanie zorganizowanej działalności propagandowej, które podlegają do dyskryminacji, nienawiści i przemocy m.in. z powodu płci, orientacji seksualnej i identyfikacji płciowej, oraz udział w takiej organizacji i działalności – do 8 lat pozbawienia wolności (art. 240 § 1 *Kodeksu karnego*).

Karalne jest prowokowanie aktów, przemocy, zniesławianie lub obrażanie osoby lub grupy osób, grożenie osobie lub grupie osób, podżeganie do przemocy lub nienawiści m.in. z powodu płci, orientacji seksualnej i identyfikacji płciowej – kara od 6 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności (art. 240 § 2 *Kodeksu karnego*).

Morderstwo i ciężkie uszkodzenia ciała ma formy kwalifikowane, jeżeli są motywowane nienawiścią m.in. z powodu płci, orientacji seksualnej i identyfikacji płciowej (art. 132 i 145 *Kodeksu karnego*)⁶⁹.

Niemcy

Karalne jest dopuszczenie, aby treści mogące naruszyć godność innych poprzez obrazę, złośliwe oczernianie lub zniesławianie m.in. grup o określonej orientacji seksualnej lub osoby należącej do takiej grupy, dotarło do świadomości osoby należącej do takiej grupy, która tego sobie nie życzy – kara do 2 lat pozbawienia wolności albo grzywny.

Karalne jest: 1) podsycanie, w sposób naruszający pokój publiczny, nienawiści przeciwko grupie narodowej, rasowej, religijnej albo definiowanej przez pochodzenie etniczne, przeciwko części społeczeństwa, lub osobom należącym do jednej z wymienionych grup lub części społeczeństwa lub nawoływanie do stosowania gwałtownych lub samowolnych środków przeciwko nim; 2) naruszanie, w sposób naruszający pokój publiczny, godności innych przez obrazę, złośliwe oczernianie lub zniesławianie wymienionych grup lub części społeczeństwa lub osób należącym do jednej z wymienionych grup lub części społeczeństwa – od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności (§ 130 (1) *Kodeksu karnego*)⁷⁰.

⁶⁹ *Código Penal Português*, <https://www.codigopenal.pt/> [dostęp: 21.03.2023].

⁷⁰ *German Criminal Code*, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html [dostęp: 21.03.2023].

Rumunia

Popęlnienie przestępstwa z motywacji związanej m.in. z orientacją seksualną pokrzywdzonego jest okolicznością obciążającą, mogącą uzasadniać zastosowanie nadzwyczajnego obostrzenia kary – wymierzenia jej ponad górną granicę zagrożenia (art. 77 i 78 *Kodeksu karnego*).

Nie ma przestępstwa „mowy nienawiści” ze względu na orientację seksualną *sensu stricto*, natomiast karalne jest podburzenie opinii publicznej do nienawiści lub dyskryminacji przeciwko określonej kategorii osób – zagrożone karą od 6 miesięcy do 3 lat pozbawienia wolności lub grzywną (art. 369 *Kodeksu karnego*)⁷¹.

San Marino (po zmianach z 2016 r.)

Karalne jest popełnianie lub podżeganie do aktów dyskryminacji lub przemocy m.in. w związku z orientacją seksualną – kara pozbawienia wolności II stopnia (art. 179 bis *Kodeksu karnego*).

Popęlnienie przestępstwa z powodu orientacji seksualnej jest okolicznością obciążającą (art. 90 *Kodeksu karnego*)⁷².

Słowacja

Kilkadziesiąt typów przestępstw ma formy kwalifikowane, jeżeli zostały popełnione z nienawiści motywowanej m.in. płcią lub orientacją seksualną (§ 140 e *Kodeksu karnego*)⁷³.

Słowenia

Karalne jest publiczne wywoływanie lub podsycanie nienawiści, konfliktu, nietolerancji lub „powodowanie” nierówności na tle m.in. orientacji seksualnej – kara do 2 lat pozbawienia wolności (art. 297 *Kodeksu karnego*)⁷⁴.

⁷¹ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/24810> [dostęp: 21.03.2023].

⁷² https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2CCountry%3A79%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

⁷³ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2CCountry%3A77%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

⁷⁴ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2CCountry%3A76%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

73

Szwajcaria (po zmianach z 2018 r.)

Karalne jest: 1) publiczne wzbudzanie dyskryminacji lub nienawiści przeciwko osobom lub grupom osób m.in. z powodu ich orientacji seksualnej; 2) propagowanie publicznie ideologii dyskredytującej lub oczerniającej takie osoby lub grupy; 3) publicznie, przez słowa, pisma, obrazy, gesty, czyny albo w inny sposób naruszający godność ludzką dyskredytowanie lub dyskryminowanie takiej osoby lub grupy; 4) odmowa oferowanego publicznie świadczenia z powodu m.in. orientacji seksualnej – kara pozbawienia wolności do lat 3 lub grzywna (art. 261 bis *Kodeksu karnego*)⁷⁵.

Szwecja (po zmianach z 2018 r.)

Jako okoliczność obciążającą szczególną wagę należy przypisać motywacji sprawcy przestępstwa zmierzającą do obrażenia osoby lub grupy osób m.in. z powodu orientacji seksualnej, identyfikacji płciowej lub podobnych przyczyn (rozdział 29 § 2 *Kodeksu karnego*)⁷⁶.

Wielka Brytania

Popęlnienie przestępstwa z uwagi na wrogość wobec osób o określonej orientacji seksualnej lub jeżeli sprawca przed, bezpośrednio lub po popełnieniu przestępstwa okazywał wrogość wobec pokrzywdzonego z uwagi na jego orientację seksualną jest okolicznością obciążającą, którą sąd jest zobowiązany brać pod uwagę z urzędu (art. 146 *Criminal Justice Act 2003*)⁷⁷.

Włochy

Aktualnie włoski *Kodeks karny* nie zawiera przepisów dotyczących przestępstw z nienawiści na tle orientacji seksualnej czy transpłciowości. Art. 604 bis *Kodeksu karnego* przewiduje karalność, o ile dane zachowanie nie stanowi poważniejszego przestępstwa: 1) propagandy idei opartych na idei

⁷⁵ *Codice penale svizzero del 21 dicembre 1937* (Stato 1° agosto 2023), https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/it#fn-d6e10045 [dostęp: 21.03.2023].

⁷⁶ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2CCountry%3A74%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

⁷⁷ https://legislationline.org/search?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2CCountry%3A121%2Cpage%3A1 [dostęp: 21.03.2023].

wyższości rasowej lub etnicznej, lub nienawiści rasowej lub etnicznej, podżegania do dyskryminacji lub dyskryminacji z powodów rasowych, etnicznych, narodowościowych lub religijnych – kara grzywny; 2) nawoływania do przemocy i aktów przemocy z powodów rasowych, etnicznych, narodowościowych lub religijnych – kara do 4 lat pozbawienia wolności.

Zgodnie z art. 604 *ter* *Kodeksu karnego* w razie popełnienia innych przestępstw w celu dyskryminacji lub z nienawiści z powodów rasowych, etnicznych, narodowościowych lub religijnych wymierza się karę w granicach zagrożenia podwyższonych o połowę. Przynależność do organizacji, której celem jest podżeganie do nienawiści lub przemoc z powodów rasowych, etnicznych, narodowościowych lub religijnych – kara od 6 miesięcy do 4 lat pozbawienia wolności⁷⁸.

Podsumowując wyniki przeprowadzonego badania prawa wskazanych wyżej państw europejskich stwierdzić należy, że większość z nich wyodrębniło w swoim ustawodawstwie karnym przestępstwo polegające na stosowaniu różnych form przemocy lub nienawiści wobec osób ze względu na ich orientację seksualną. Charakterystyczne jest, że większość z nich (np. Anglia, Irlandia) jeszcze do niedawna penalizowała współżycie seksualne osób tej samej płci. W takich państwach jak: Grecja, Rumunia i Szwecja nie wyodrębniono przestępstwa z nienawiści wobec osób homoseksualnych, ale czyny takie stanowią okoliczność obciążającą przy wymierzaniu kary. Jedynie we Włoszech nie mówi się wprost o przestępstwach z nienawiści wobec osób ze względu na ich orientację seksualną, ale uważna lektura przepisów karnych pozwala wnioskować, że czyn taki byłby brany przez sądy za okoliczność obciążającą. Jeżeli chodzi o Polskę, to k.k. nie przewiduje odrębnej kwalifikacji karnej przestępstwa z nienawiści na tle orientacji seksualnej. Biorąc jednak pod uwagę przepisy ogólne k.k., sąd osądzając sprawę ma obowiązek uwzględnić motywację sprawcy i wobec tego motywacja sprawcy wynikająca z nienawiści do osób homoseksualnych może być potraktowana jako okoliczność obciążająca i wpływać na wyższy wymiar kary.

⁷⁸ *Dei delitti contro la persona*, <https://www.altalex.com/documents/news/2014/10/28/dei-delitti-contro-la-persona> [dostęp: 21.03.2023].

75

6. Wiek dla legalnego wyrażenia zgody na współżycie seksualne w Europie⁷⁹

W celu uzupełnienia obrazu o prawach dotyczących warunków kreowania i funkcjonowania rodziny w państwach europejskich istotne są informacje dotyczące wieku, od którego współżycie seksualne jest legalne lub używając innej terminologii: wieku, od którego wyrażenie zgody na współżycie seksualne nie powoduje konsekwencji karnych.

6.1. Państwa, w których granica zgody wynosi 14 lat

Albania

Andora

Granica ta wzrasta do 18 lat w razie nadużycia zaufania, stosunku zależności lub przymusowej sytuacji (art 147, 148)⁸⁰.

Austria

W sytuacji, gdy osoba nie jest wystarczająco dojrzała, aby zrozumieć znaczenie czynu, granica ta wzrasta do 16 lat.

Kontratyp – jeżeli różnica wieku między stronami wynosi nie więcej niż 3 lata.

Karalne jest też inicjowanie kontaktów seksualnych z nieletnim za pomocą Internetu.

Bośnia i Hercegowina

⁷⁹ Głównymi źródłami informacji są: internetowa baza danych USA – www.ageofconsent.net oraz https://en.wikipedia.org/wiki/Ages_of_consent_in_Europe [každorazowo dostęp: 22.03.2023]. W przypadku korzystania z innych źródeł, zostaną one podane w stosownych przypisach.

⁸⁰ *Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi penal*, <https://www.bopa.ad/bopa/017025/Pagines/3BE2E.aspx> [dostęp: 22.03.2023].

76

Bułgaria

Granica ta wzrasta do lat 18, jeżeli pokrzywdzony jest osobą, która nie rozumie istoty i znaczenia aktu.

Czarnogóra

W wypadku, gdy sprawca jest nauczycielem, opiekunem, rodzicem adopcyjnym, ojczymem, macochą oraz inną osobą nadużywającą autorytetu lub władzy nad nieletnim granica ta wzrasta do 18 lat. Karalne jest pozostawanie w konkubinacie z nieletnim. Karalne jest także przyzwolenie przez prawnego opiekuna na pozostawanie małoletniego w konkubinacie.

Lichtenstein**Macedonia**

Karalny jest konkubinaty dorosłego z nieletnim (poniżej 18 lat).

Niemcy

Można odstąpić od wymierzenia kary, jeżeli różnica wieku między stronami jest niewielka a sprawca nie wykorzystał braku zdolności drugiej strony do seksualnego samostanowienia. Karalne jest również współżycie osoby w wieku powyżej 21 lat z osobą w wieku poniżej 16 lat, jeżeli osoba powyżej lat 21 wykorzystała brak zdolności osoby poniżej lat 16 do seksualnego samostanowienia. Czyn ten co do zasady ścigany jest na wniosek, a sąd może odstąpić od wymierzenia kary, jeżeli w świetle zachowania pokrzywdzonego szkodliwość czynu była niewielka. Karalne jest współżycie z osobą poniżej 18 roku życia poprzez wykorzystanie przymusowej sytuacji takiej osoby (§ 176 i 182)⁸¹.

⁸¹ *German Criminal Code*, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p1771 [dostęp: 22.03.2023].

77

Portugalia

Granica ta wzrasta do 18 lat w stosunku do sprawców, którzy sprawują nad pokrzywdzonym władzę rodzicielską, którym powierzono edukację lub opiekę nad pokrzywdzonym. Karalne jest także korzystanie z prostytucji osób poniżej 18 roku życia. Granica ta wzrasta do 16 lat w wypadku wykorzystania niedoświadczenia nieletniego. Zakazane jest także zachęcanie osób poniżej 14 do aktywności seksualnej (art. 171, 172, 173, 174)⁸².

San Marino

Serbia

Jeżeli sprawca jest odpowiedzialny za naukę, wychowanie, nadzór lub opiekę nad małoletnim, granica ta wzrasta do 18 lat. Zabroniony jest także konkubinat z osobą niepełnoletnią.

Węgry

Kontratyp, jeżeli strony są w wieku od 12 do 18 lat.

Włochy

W wypadku prostytucji granica ta wzrasta do 18 lat, w określonych sytuacjach (osoby zaufane) do 16 lat. Kontratyp, jeżeli różnica wieku wynosi mniej niż 4 lata i partnerzy ukończyli 13 lat i nie ukończyli 18 lat. Karalne są zachowania nieprzyzwoite w obecności nieletniego. Karalne jest także publiczne pochwalanie pedofilii (art. 414 bis, 519, 530, 600 bis, 609 quater)⁸³.

⁸² *Código Penal*, <https://diariodarepublica.pt/dr/legislacao-consolidada/decreto-lei/1995-34437675> [dostęp: 22.03.2023].

⁸³ *Dei delitti contro la moralità pubblica e il buon costume*, <https://www.altalex.com/documents/news/2014/12/23/dei-delitti-contro-la-moralita-pubblica-e-il-buon-costume> [dostęp: 21.03.2023]; *Dei delitti contro la persona*, <https://www.altalex.com/documents/news/2014/10/28/dei-delitti-contro-la-persona> [dostęp: 21.03.2023].

78

Monako

Polska

Słowacja

Słowenia

Szwecja

Granica ta wzrasta do 18 lat, jeżeli pokrzywdzony jest potomkiem sprawcy, podlega opiece sprawcy lub podobnej relacji lub jest pod opieką sprawcy na mocy decyzji agencji rządowej.

Kontratyp, gdy „jest oczywistym, że z uwagi na małą różnicę wieku między stronami i inne okoliczności nie doszło do zgwałcenia”.

6.3. Państwa, gdzie granica zgody wynosi 16 lat

Armenia

Azerbejdżan

Belgia

Kontratyp, gdy różnica wieku wynosi mniej niż 3 lata.

Białoruś

Estonia

W czerwcu 2022 r. podniesione z 14 lat.

Kontratyp, jeżeli pokrzywdzony ukończył 14 lat a różnica wieku między stronami jest nie większa niż 5 lat.

80

6.2. Państwa, w których granica zgody wynosi 15 lat

Chorwacja

Kontratyp, jeżeli różnica wieku między stronami wynosi mniej niż 3 lata.

Czechy

Granica ta wzrasta do 18 lat, jeżeli do współżycia dochodzi w zamian za zapłatę, korzyść, przywilej lub ich obietnice.

Dania

Granica ta wzrasta do 18 lat, gdy sprawca jest rodzicem adopcyjnym, rodzicem zastępczym, ojczymem, macochą, nauczycielem lub inną osobą, której powierzono edukację i wychowanie małoletniego.

Francja

Granica ta wzrasta do 18 lat, gdy sprawca jest wstępnym bądź posiada prawną lub faktyczną władzę nad pokrzywdzonym lub nadużywa władzy wynikającej ze stanowiska. Od 2021 r. współżycie z osobą poniżej 15 lat jest uważane za zgwałcenie, chyba że między stronami jest różnica wieku mniejsza niż 5 lat. Karalne jest też organizowanie spotkań związanych z nieprzyzwoitymi zrachowaniami lub współżyciem seksualnym, jeżeli są obecni lub uczestniczą nieletni (art. 222-22, 222-25, 222-27)⁸⁴.

Grecja

Do 2015 r. granica ta wzrastała do 17 lat w wypadku współżycia seksualnego dorosłego mężczyzny z nieletnim mężczyzną.

Kontratyp, gdy różnica wieku między stronami jest mniejsza niż 3 lata.

Islandia

⁸⁴ *Code pénal*, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070719/LEGISCTA000043405084/#LEGISCTA000043405084 [dostęp: 21.03.2023].

79

Finlandia

Granica ta ulega zwiększeniu do 18 lat, jeżeli pokrzywdzony jest podwładnym sprawcy. Można odstąpić od wymierzenia kary, jeżeli nie ma dużej różnicy wieku albo różnicy w mentalnej i psychologicznej dojrzałości osób zaangażowanych.

Gruzja**Hiszpania**

Granica to podwyższona z 13 lat w 2015 r. Wzrasta do 18 lat w razie nadużycia pozycji, zaufania, władzy lub wpływu.

Kontratyp, jeżeli strony są w zbliżonym wieku lub stopniu rozwoju a współżycie jest za ich wolną zgodą. Karalne jest też kontaktowanie się z nieletnim poniżej lat 16 w celach seksualnych za pomocą Internetu i innych środków porozumiewania się na odległość, a także prezentowanie nieletniemu czynności seksualnych (art. 181, 182, 183, 183 bis)⁸⁵.

Kazachstan**Litwa****Luksemburg****Łotwa****Malta**

W 2018 r. obniżono wiek zgody z 18 lat. Wysokość zagrożenia jest różnicowana w zależności od wieku stron.

⁸⁵ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444> [dostęp: 21.03.2023].

81

Mołdawia

Kontratyp, jeżeli strony są w podobnym wieku lub stopniu dojrzałości (art. 174 *Kodeksu karnego*)⁸⁶.

Niderlandy

Istnieje kontratyp dla osób nieletnich, między którymi istnieje nieznaczna różnica wieku i które pozostają w relacjach zgodnych z normami społeczno-etycznymi.

Norwegia

Sąd może odstąpić od wymierzenia kary, jeżeli strony są w podobnym wieku lub stopniu dojrzałości.

Rosja

Odpowiedzialności podlega jedynie osoba, która ukończyła 18 lat. Współżycie z osobą poniżej 12 lat traktowane jest jako zgwałcenie i pociąga za sobą znacznie surowsze kary niż „zwykła” pedofilia.

Rumunia

W 2020 r. podniesiono granicę z 15 lat. Granica ta wzrasta do 18 lat, jeżeli starsza strona nadużywa swojej władzy lub wpływów, aby uzyskać dostęp seksualny do ofiary.

Kontratyp, jeżeli różnica wieku między stronami jest mniejsza niż 3 lata. Karalne jest także współżycie seksualne w obecności nieletniego poniżej lat 13, prezentacja takiemu nieletniemu treści pornograficznych oraz dążenie do spotkania z nieletnim w celach seksualnych (art. 220, 221, 222)⁸⁷.

⁸⁶ *Codul Penal al Republicii Moldova*, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122429&lang=ro [dostęp: 21.03.2023].

⁸⁷ *Codul Penal*, <https://lege5.ro/gratuit/gezdmnrzgi/cuprins-codul-penal?dp=gqytsojshe4do> [dostęp: 21.03.2023].

82

Szwajcaria

Kontratyp, jeżeli różnica wieku między stronami wynosi 3 lata lub mniej. Jeżeli sprawca nie ukończył 20 lat i istnieją szczególne okoliczności lub strony zawarły małżeństwo lub zarejestrowany związek partnerski, można odstąpić od ścigania lub wymierzenia kary. Granica wzrasta do 18 lat, gdy sprawca nadużywa stosunku zależności wynikającego z nauczania, zaufania, stosunku pracy lub jeszcze innych zależności (art. 187, 188 *Kodeksu karnego*)⁸⁸.

Ukraina

Karalna jest również propozycja spotkania z nieletnim w celach seksualnych, także za pomocą środków komunikowania się na odległość (art. 156, 156-1)⁸⁹.

Wielka Brytania

6.4. Państwa, w których granica zgody wynosi 17 lat

Cypr

Irlandia

Nie dotyczy osób będących małżeństwem.

Kontratyp, gdy pokrzywdzony ukończył 15 lat a różnica wieku między stronami jest nie większa niż dwa lata. Nie dotyczy jednak sytuacji nadużycia zaufania lub przymusowej sytuacji.

⁸⁸ *Codice penale svizzero*, https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/it#book_2 [dostęp: 21.03.2023].

⁸⁹ Кримінальний кодекс України (*Kodeks karny Ukrainy*), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [dostęp: 21.03.2023].

83

6.5. Państwa, w których granica zgody wynosi 18 lat

Turcja

Jeżeli nieletni ukończył 15 lat, przestępstwo ścigane jest tylko na wniosek.

Watykan

Granica ta jest obniżona do 14 lat dla kobiet i 16 dla mężczyzn, gdy chodzi o współżycie z małżonkiem.

Przechodząc do omówienia zagadnienia wieku dla legalnie wyrażonej zgody na współżycie seksualne, należy stwierdzić, że na obszarze Europy nie występuje jednolita granica wiekowa. Najwięcej państw (dwadzieścia jeden) granicę taką ustanawia na poziomie 16 lat. Najmniej zaś na poziomie 17 lat (Cypr i Irlandia) oraz na poziomie 18 lat (Turcja i Watykan). Polska wraz z dziesięcioma innymi krajami opowiedziała się za wiekiem 15 lat. Pozostałe państwa europejskie w liczbie piętnastu zawarły w swoim ustawodawstwie granicę 14 lat. Wobec powyższego należy stwierdzić, że taka sytuacja świadczy o dużej rozbieżności między wiekiem pełnoletności określonym w art. 1 KPD jako górnej granicy dzieciństwa, a wiekiem od którego ustawodawcy zezwalają na wyrażenie legalnej zgody na współżycie seksualne. Tylko dwa państwa – Turcja i Watykan (i to ze znaczącymi wyjątkami) – granicę tę przewidziały na poziomie 18 lat.

Wnioski

Przechodząc do wniosków należy jednak w pierwszej kolejności wyjaśnić przyczyny, dla których Autor posłużył się określeniem tzw. małżeństwa homoseksualne. Otóż przedstawione w niniejszym opracowaniu bardzo silne ukierunkowanie na instytucjonalizowanie związków par tej samej płci w państwach członkowskich RE oraz w innych państwach i odpowiadające temu nurtowi zmieniające się orzecznictwo ETPCz, wywierają bardzo silny wpływ na potencjalną konieczność zredefiniowania pojęcia rodziny (jako fundamentalnego pojęcia k.r.o.), także w obszarze systemu prawa polskiego. Konieczność ta jest coraz bardziej wyraźna w związku ze złożeniem w polskim Parlamencie już w 2003 r. projektu ustawy o rejestrowanych związkach

84

*partnerskich dla par tej samej płci*⁹⁰. Równolegle do przedstawienia następnych inicjatyw legislacyjnych rozpoczęła się dyskusja dotycząca legalizacji tzw. małżeństw homoseksualnych lub związków partnerskich dla osób tej samej płci [Jaros 2015, 91].

Jednocześnie w literaturze wskazuje się na sprzeczność ewentualnej instytucjonalizacji takich związków i podkreśla się, iż objęcie ich nazwą małżeństwa przekreśli sens tej instytucji [Banaszkiewicz 2004, 386; Sobański 2003, 226 i n.]. W opinii J. Słyka, instytucjonalizacja takich związków jest zbędna, ponieważ brak regulacji nie oznacza ich dyskryminacji [Słyk 2004, 13]. Wskazywano, iż ewentualne zrównanie małżeństw homoseksualnych z heteroseksualnymi w przypadku Polski, byłoby próbą obejścia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁹¹ z uwagi na sprzeczność z utrwalonymi w społeczeństwie wartościami, wielowiekową tradycją kultury europejskiej, chrześcijańskiej i innych religii, a ponadto pogorszy perspektywy przyrostu naturalnego, który gwarantuje rozwój społeczny, gospodarczy, kulturalny i każdy inny sprzyjający prawom człowieka [Wiśniewski 2009, 157]. Natomiast w opinii Prezesa Sądu Najwyższego prawidłowa interpretacja art. 18 Konstytucji prowadzi do uznania, że związek osób tej samej płci nie może być małżeństwem, ani też nie może być zrównany z małżeństwem. Podobnie związek osób różnej płci, które nie zawarły małżeństwa, nie może wywoływać takich samych skutków, jakie wywołuje małżeństwo, ani skutków zbliżonych do skutków małżeństwa⁹². Podobne stanowisko zajął A. Markovic uważając, że wprowadzenie małżeństwa par tej samej płci jest równoznaczne z zaprzeczeniem jego związku z prokreacją i doprowadziłoby do zniesienia społecznego wymiaru małżeństwa. Jego zdaniem roszczenia uprawnień małżeńskich dla związków, które nie są małżeństwem wynikają z przeoczenia tego, czym jest małżeństwo [Markovic 2019, 14]. Ponieważ wyżej wymienione opinie pokrywają się z poglądami Autora, w niniejszym artykule użyto terminu tzw. małżeństwa homoseksualne.

⁹⁰ Został złożony w Senacie w dniu 21 listopada 2003 r. (druk senacki nr 548 z dnia 10 grudnia 2003 r.). Kolejny projekt ustawy o umowie związku partnerskiego został wniesiony w dniu 19 maja 2011 r. (druk sejmowy nr 4418).

⁹¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. [dalej: Konstytucja].

⁹² Uwagi Sądu Najwyższego do poselskiego projektu ustawy o umowie związku partnerskiego do druku nr 4418 (VI kadencja), s. 10.

85

Niemniej jednak dla sformułowania wniosków końcowych niezbędne jest przedstawienie reprezentatywnych poglądów przeciwnych. Z tego punktu widzenia istotna jest opinia r. Piotrowskiego, który uważa, że nie można opierać się na założeniu, że przyznanie praw jednym oznacza odebranie ich drugim. Należy też wziąć pod uwagę czynnik zmian w kulturze prawnej i związane z tym zmienności katalogu praw uważanych za naturalne. Jego zdaniem art. 18 Konstytucji nie dotyczy zakazu ustanawiania innych związków między ludźmi aniżeli małżeństwo, a obrona małżeństwa sprowadzona do zakazu związków partnerskich byłaby nieproporcjonalną ingerencją w sferę wolności wyboru sposobu życia, która stanowi podstawę wolności jednostki [Piotrowski 2012]. Warte uwagi są też żądania kierowane do państw, które zostały zawarte w 2006 r. w prywatnym dokumencie *Zasady z Yogyakarty*⁹³. Autorzy tego dokumentu domagają się, by państwa podjęły wszelkie niezbędne środki prawne w celu zapewnienia prawa do założenia rodziny, również przez dostęp do adopcji lub wspomaganą prokreacji (w tym sztucznego zapłodnienia), bez dyskryminacji ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową⁹⁴. Kolejne jeszcze dalej idące stanowisko zawierają niedawno opublikowane *Zasady z 8 marca dotyczące podejścia opartego na prawach człowieka do zachowań przestępczych związanych z seksem, reprodukcją, używaniem narkotyków, HIV, bezdomnością i ubóstwem*⁹⁵. Dla ukazania charakteru tego dokumentu wystarczy reprezentatywna dla niego zasada 16, która stanowi, „że zachowanie seksualne podjęte za obopólną zgodą, bez względu na rodzaj czynności seksualnej, płeć, orientację seksualną, tożsamość płciową lub ekspresję płciową zaangażowanych osób lub ich stan cywilny nie może w żadnych okolicznościach podlegać karze. Dobrowolne stosunki seksualne tej samej płci, jak również dobrowolne stosunki seksualne różnych płci lub dobrowolne stosunki seksualne z lub między osobami trans, niebinarnymi i odmiennymi płciowo

⁹³ *Zasady Yogyakarty. Zasady stosowania międzynarodowego prawa praw człowieka w stosunku do orientacji seksualnej i tożsamości płciowej*, red. K. Remin, Kampania Przeciw Homofobii, Warszawa 2009.

⁹⁴ Tamże, zasada 24.

⁹⁵ *The 8 March Principles for a Human Rights – Based Approach to Criminal Law Proscribing Conduct Associated with Sex, Reproduction, Drug Use, HIV, Homelessness and Poverty*, wydane przez Międzynarodową Komisję Prawników w marcu 2023 r. Komisja ta posiada status konsultacyjny przy Radzie Społeczno-Gospodarczej ONZ, UNESCO, a także RE i Organizacji Jedności Afrykańskiej.

96

lub poza małżeństwem – czy to przedmałżeńskie, czy pozamałżeńskie – nie mogą nigdy podlegać karze.

W odniesieniu do egzekwowania prawa karnego, każdy określony minimalny wiek przyzwolenia na seks musi być stosowany w sposób niedyskryminujący. Egzekwowanie nie może nawiązywać do płci uczestników ani do wieku zgody na zawarcie małżeństwa. Ponadto zachowanie seksualne z udziałem osób poniżej wymaganego w kraju minimalnego wieku przyzwolenia na seks może być *de facto* dobrowolne, o ile nie jest prawne. W tym kontekście egzekwowanie prawa karnego powinno odzwierciedlać prawa i zdolność osób poniżej 18 roku życia do podejmowania decyzji dotyczących dobrowolnego zachowania seksualnego oraz ich prawa do bycia wysłuchanym w sprawach ich dotyczących. Zgodnie z ich rozwijającymi się zdolnościami i postępującą autonomią osoby poniżej 18 roku życia powinny uczestniczyć w podejmowaniu decyzji, które ich dotyczą z należyтым uwzględnieniem ich dojrzałości wiekowej i najlepszego interesu, ze szczególnym uwzględnieniem gwarancji niedyskryminacji”.

Nie może ulegać wątpliwości, że tego rodzaju rekomendacja bardzo mocno ingeruje w normy kulturowe i religijne stale jeszcze obecne w zdecydowanej większości populacji ludzkiej. Uderzające jest jednak, że zmierza do złagodzenia wymogów dotyczących zwłaszcza relacji seksualnych z osobami w wieku poniżej określonej przez prawo krajowe granicy na wyrażenie zgody na współżycie seksualne. Zalecenia takie jak powyżej prezentowane nawet jeśli w najbliższej przyszłości nie przerodzą się w obowiązujące prawo, to będą osłabiać i tak już mocno osłabioną rodzinę, a ochronę dzieci przed deprawacją, a nawet pedofilią czynić iluzoryczną.

Jeżeli chodzi o reakcje polskiego prawodawcy na zachodzące w większości państw europejskich omówione zmiany, to stwierdzić należy, iż generalnie nie spotkały się one z akceptacją. Polski k.r.o. nie przewiduje możliwości zawierania tzw. małżeństw homoseksualnych, ani związków homoseksualnych w innej formie. Nie przewiduje też adopcji dzieci przez pary jednopłciowe. Nieco inaczej sytuacja wygląda, gdy chodzi o penalizację tzw. mowy nienawiści wobec osób homoseksualnych. Tutaj w grę wchodzi przepisy k.k., ale polski ustawodawca nie wyraził woli wyodrębnienia przestępstwa z nienawiści wobec osób homoseksualnych. Wydaje się, że u podstaw takiego stanu leży pogląd, iż w przypadku takiego wyodrębnienia doszłoby do zbyt dużej kazuistyki i nieuzasadnionego specjalnego podejścia do osób LGBTQ, które pod tym względem powinny być traktowane i chronione

37

w ten sam sposób, co pozostali obywatele. Zwraca jednak uwagę, że na podstawie art. 53 k.k. (ogólne dyrektywy wymiaru kary) sąd wymierzając karę (poza innymi wymienionymi w tym przepisie okolicznościami) uwzględnia w szczególności motywację i sposób działania sprawy. Natomiast w art. 53 § 2a pkt 5 jako okoliczność obciążającą wymieniono popełnienie przestępstwa w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie, co wpływa na większy wymiar kary.

Ponieważ stanowisko polskiego ustawodawcy wobec kwestii: wieku dla legalnie wyrażonej zgody na współżycie seksualne, surogacji i ewolucji orzecznictwa ETPCz zostało omówione w stosownych częściach niniejszego artykułu nie ma potrzeby czynienia tego po raz wtóry.

Ze względu na postępujące w bardzo szybkim tempie zmiany prawne, które doprowadzają do coraz większej degradacji znaczenia rodziny opartej na małżeństwie Autor proponuje podjęcie działań legislacyjnych, które mogłyby wzmocnić relacje rodzinne. W obszarze polskiego prawa rodzinnego konieczna jest gruntowna rewizja obowiązującego od lat 60-tych ubiegłego wieku k.r.o. i poważne rozważenie opracowanego przez Komisję kodyfikacyjną prawa rodzinnego przy Rzeczniku Praw Dziecka – Kodeksu rodzinnego wraz z przewidywaną w nim instytucją odpowiedzialności rodzicielskiej. Natomiast w obszarze prawa międzynarodowego zdaniem Autora byłoby pożądane wystąpienie z inicjatywą Konwencji o Ochronie Praw Rodziny. Projekt takiej konwencji Autor opracował jako kompilację wyciągu niektórych postanowień: tzw. Konwencji Stambulskiej (nie zawierających ideologicznego zabarwienia), projektu Konwencji Praw Rodziny opracowanej przez ekspertów stowarzyszenia Ordo Iuris, wspomnianego wyżej projektu Kodeksu rodzinnego oraz własnych przemyśleń. Na zakończenie Autor pragnie podziękować pracownikom Wydziału Międzynarodowych Procedur Ochrony Praw Człowieka w Departamencie Współpracy Międzynarodowej Ministerstwa Sprawiedliwości: Justynie Semenović-Yasinie, Barbarze Ubowskiej, Maciejowi Delijewskiemu i Piotrowi Mioduszeuskimi za ich pomoc w zgromadzeniu danych statystycznych i niektórych informacji o wyrokach ETPCz przedstawionych w niniejszym opracowaniu.

PIŚMIENNICTWO

- Andrzejewski, Marek. 2004. *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Banaszkiewicz, Bolesław. 2004. „Problem konstytucyjnej oceny instytucjonalizacji związków homoseksualnych.” *Kwartalnik Prawa Prywatnego* z. 2:359-66.
- Gose, Michael. 2002. *African Charter On The Rights And Welfare Of Child*. Bel-leville: Community Law Centre – University Of The Western Cape.
- Jabłoński, Mariusz. 2003. „Afrykański Regionalny System Ochrony Wolności i Praw.” W *Systemy ochrony praw człowieka*, red. Bogusław Banaszak, Andrzej Bisztyga, Krystian Complak, i in., 221-62. Kraków: Kantor Wydawniczy Zakamycze.
- Jaros, Paweł J. 2012. *Prawa Dziecka. Dokumenty Rady Europy. Zbiór i opracowanie*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka.
- Jaros, Paweł J. 2015. *Prawo dziecka do rodziców (odpowiedzialności rodzicielskiej) w kontekście polskich zobowiązań międzynarodowych*. Warszawa: Katedra Ochrony Praw Człowieka i Prawa Międzynarodowego Humanitarnego, Wydział Prawa i Administracji UKSW.
- Jaros, Paweł J., i Marek Michalak. 2016. *Prawa Dziecka. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zbiór i opracowanie*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka.
- Jaros, Paweł J., i Marek Michalak. 2018. *Prawa Dziecka. Dokumenty Unii Europejskiej, Zbiór i opracowanie, t. I*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka.
- Markovic, Aude. 2019. „Społeczny wymiar małżeństwa.” W *Małżeństwo, dzieci, rodzina. Współczesne wyzwania w perspektywie prawnoporównawczej*, red. Grzegorz Blicharz, i Maciej Delijewski, 13-27. Warszawa: IWS.
- Pawliczak, Jakub. 2014. *Zarejestrowany związek partnerski a małżeństwo*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Piotrowski, Ryszard. 2012. *Ocena dopuszczalności prawnej projektów ustaw dotyczących związków partnerskich w świetle art. 18 Konstytucji RP*. BAS – 890/12 (2). Biuro Analiz Sejmowych.
- Słyk, Jerzy. 2004. „Projekt ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich. Analiza proponowanych rozwiązań.” *Jurysta* nr 2:13-16.
- Sobański, Remigiusz. 2003. „Związki partnerskie.” *Forum Iuridicum* nr 2:223-31.
- Svatoš, Roman, i Hana Konečná. 2019. „Surrogacy with respect to criminal law.” *The Lawyer Quarterly. International Journal for Legal Research* 9, nr 3:197-212.
- Wiśniewski, Leszek. 2009. „Zdanie odrębne.” W *Orientacja seksualna i tożsamość płciowa*, red. Roman Wieruszewski, i Mirosław Wyrzykowski, 157-63. Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo Sp. z o.o.

59

Ministerstwo Sprawiedliwości

Ministerstwo Sprawiedliwości jest częścią systemu państwa prawa

Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich

Warszawa, 27 listopada 2024 r.

Pan

Szanowny Panie,

w odpowiedzi na petycję z dnia 26 października 2024 r., w której poruszono zagadnienie nierówności w zakresie minimalnego wieku uprawniającego do zawarcia związku małżeńskiego przez mężczyznę i kobietę, uprzejmie przedstawiam poniższą odpowiedź.

Ministerstwo Sprawiedliwości podziela Pana argumentację przedstawioną w piśmie. Niewątpliwie na przestrzeni lat zaszły istotne zmiany społeczno-kulturowe, które nie stanowią obecnie argumentu uzasadniającego dalsze obowiązywanie art. 10 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r., poz. 2809).

Z tych też powodów prowadzone są w Ministerstwie Sprawiedliwości prace mające na celu zrównanie wieku kobiet i mężczyzn, który uprawnia do zawarcia związku małżeńskiego. W tym też celu zwrócono się o zaopiniowanie kierunku tych działań przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Rodzinnego. Po uzyskaniu opinii rozpoczęte zostaną prace nad przygotowaniem nowelizacji powyższego przepisu.

Z wyrazami szacunku

Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich
/podpisano elektronicznie/

90

Potwierdzam zgodność wydruku z dokumentem wydany w postaci elektronicznej:

Identyfikator dokumentu	
Nazwa dokumentu	Odpowiedź na petycję.pdf
Tytuł dokumentu	Odpowiedź na petycję
Sygnatura dokumentu	
Data dokumentu	2024-11-27
Skrót dokumentu	
Wersja dokumentu	1.4
Data podpisu	2024-11-27
Sygnatariusz	
Stanowisko	Zastępca Dyrektora - Sędzia
Rodzaj certyfikatu	Certyfikat kwalifikowany podpisu elektronicznego
Data wydruku:	2024-11-27
Autor wydruku:	

91

Uchwała Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego
z dnia 17 września 2025 r.
w sprawie zaopiniowania projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw

§ 1

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego pozytywnie opiniuje projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw w przedmiocie w zakresie zmiany treści art. 10 i art. 62 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1606 ze zm.).

§ 2

Uchwała wchodzi z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego pozytywnie opiniuje projektowaną zmianę art. 10 k.r.o., której celem jest zniesienie dopuszczalności zawierania małżeństwa przez osoby małoletnie z uwagi na sprzeczność takiego rozwiązania ze standardami międzynarodowymi i europejskimi, które wskazują na konieczność jednoznacznego ustalenia minimalnego wieku zawarcia małżeństwa na 18 lat. Projektowana zmiana należyście chroni dobro osób małoletnich, szczególnie w razie presji otoczenia i innych okoliczności, które mają istotny wpływ na przymuszanie osoby małoletniej do zawarcia małżeństwa.

Jednocześnie Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego wyraża pozytywną opinię co do projektu zmiany art. 62 k.r., której skutkiem będzie ograniczenie stosowania domniemania ojcostwa męża matki. Domniemanie to odgrywało szczególną funkcję, gdy nie było możliwości szybkiego i pewnego ustalenia ojcostwa. Współcześnie badania genetyczne pozwalają jednoznacznie stwierdzić pochodzenie biologiczne, więc stosowanie domniemania traci sens. Zmiana ta jest istotna dla rzeczywistej realizacji prawa do tożsamości dziecka oraz praw biologicznego ojca dziecka, który nie był mężem matki.

[Podpis]

92

Wszystkie strony zostały ręcznie ponumerowane i podpisane,
stanowią jednolitą całość niniejszej petycji i jej oficjalnej publikacji.

Niniejszą odpowiedź na petycję proszę o przesłanie drogą elektroniczną
adres email: _____
bądź na adres e-doręczeń: _____

Wnioskodawca petycji:

Marian Borkowski

93